

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία
του Τρίτου Προγράμματος της Ραδιοφωνίας
της ΕΡΤ ΑΕ ως προς την εκπλήρωση
των πολιτιστικών σκοπών
που αυτό οφείλει να υπηρετεί;**

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ

10/2022

ΣΥΝΟΨΗ

I. Στην ελληνική δημόσια ραδιοφωνία λειτουργεί το Τρίτο Πρόγραμμα, ραδιοφωνικός σταθμός πολιτισμικού περιεχομένου, όπου συμπίεζονται η κλασική κυρίως μουσική με τις εκπομπές λόγου και τέχνης, ενώ στις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία κλπ.) καθιερωμένη πρακτική είναι να λειτουργούν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί, ο ένας για τη μετάδοση κλασικής - κυρίως ή αποκλειστικώς - μουσικής και ο άλλος λόγου. [Οράτε και την παράγραφο 123 της παρούσας Έκθεσης.]

II. Οι τεχνικές δυνατότητες πρόσβασης στο δημόσιο αγαθό που διατίθεται οιονεί μονοπωλιακά από το Τρίτο Πρόγραμμα στους ακροατές του είναι πολλαπλώς ελλειπείς. Πέραν του ότι δεν καλύπτεται το μεγαλύτερο μέρος της επικράτειας από το παραδοσιακό μέσο αναμετάδοσης (συχνότητες FM), η ενημέρωση που παρέχεται για το περιεχόμενο των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος μέσω του διαδικτύου και των ψηφιακών αναμεταδοτών δεν αξιοποιεί τα σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιούν άλλες ραδιοφωνίες αναφοράς, με αποτέλεσμα η ουσιαστική πρόσβαση του ακροατή στο εκπεμπόμενο περιεχόμενο να είναι προβληματική.

III. Το ευρύτερο περιβάλλον εντός του οποίου τοποθετείται το Τρίτο Πρόγραμμα έχει υποστεί δραματικές αλλαγές κατά τις τελευταίες δεκαετίες (ψηφιακή τεχνολογία, διαδίκτυο), ώστε είναι αναγκαίο να επανατοποθετηθεί ο σταθμός ως προς τους στόχους και τη στρατηγική του για την επίτευξή τους. Ο ρόλος του Τρίτου Προγράμματος σε αυτό το περιβάλλον χρήζει μελέτης, ώστε τα διατιθέμενα για τη λειτουργία του κονδύλια να αποδώσουν όσο αποτελεσματικότερα γίνεται.

IV. Η μουσική ταυτότητα του Τρίτου Προγράμματος δεν έχει διευκρινιστεί ενόψει του βασικού του αντικειμένου ως σταθμού μετάδοσης έργων κλασικής μουσικής. Οι εκπομπές μετάδοσης άλλων μουσικών ειδών δεν είναι ευκρινές με τι κριτήρια καθορίζονται ούτε γιατί έχει επιλεγεί το συγκεκριμένο είδος μουσικής που μεταδίδεται σε αυτές.

V. Υφίστανται εκπομπές μετάδοσης συμφωνικών έργων που εμφανίζονται ως απλές αναγγελίες των έργων που μεταδίδονται χωρίς προσθετικότητα. Δεν αξιοποιείται ο σταθμός για τη δημιουργία "εξωτερικοτήτων" που θα ενίσχυαν την αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών λόγου και τέχνης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το Τρίτο Πρόγραμμα αποτελεί το μοναδικό πανελλαδικής εμβέλειας πολιτιστικό ραδιόφωνο της χώρας με εκπομπές κυρίως συμφωνικής μουσικής, αλλά και κάθε είδους πολιτιστικού ενδιαφέροντος, αφορώσες στη διανόηση, το θέατρο και την ενημέρωση για διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο σταθμός αυτός αναμεταδίδει συχνά απευθείας συναυλίες ή όπερες παγκοσμίου ενδιαφέροντος, και εκπέμπει καθ' όλο το 24ωρο.

Παρόμοιου τύπου, δημόσιου χαρακτήρα, ραδιοφωνικοί σταθμοί λειτουργούν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (στη Γαλλία: France-musique, France-culture, στο Ηνωμένο Βασίλειο: BBC Radio 3 και Radio 4, στην Ιταλία: RAI Radio 3 Classiko, στη Γερμανία: Deutschlandfunk Kultur, BR Bayerischer Rundfunk KLASSIK, στην Ελβετία: Radio Swiss Classic κλπ).

2. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε:

(α) αν διατίθενται στο Τρίτο Πρόγραμμα επαρκείς χρηματικοί πόροι και συχνότητες αναφορικά με το σύνολο αυτών που διαθέτει η δημόσια ραδιοφωνία, προκειμένου αυτό να ανταποκριθεί, όχι μόνο στις απαιτήσεις του Συντάγματος για την αποστολή της δημόσιας ραδιοφωνίας, αλλά και στη ζήτηση πολιτισμικών αγαθών από την ελληνική κοινωνία,

(β) αν το Τρίτο Πρόγραμμα λειτουργεί βάσει στόχων, πώς τίθενται αυτοί, καθώς και αν τα μέσα που διαθέτει ή κινητοποιεί εξυπηρετούν ευλόγως τους στόχους αυτούς. Ο έλεγχος καλύπτει και τα χρησιμοποιούμενα από τον σταθμό κριτήρια για τη μέτρηση της επιτυχίας ή μη μιας εκπομπής του.

3. Το γενικότερο υποκείμενο ερώτημα του εν λόγω ελέγχου είναι το εξής: «Ποιοι είναι οι στόχοι και τα κριτήρια βάσει των οποίων ενεργεί το Κράτος - ή οι δημόσιοι φορείς, όπως η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. - κατά τη διάθεση δημόσιων πόρων για την εξυπηρέτηση πολιτισμικών σκοπών;»

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η φύση του ελέγχου

4. Ο ως άνω περιγραφόμενος έλεγχος δεν είναι χρηματοοικονομικός. Στόχος του δεν ήταν η διαπίστωση της ακρίβειας των λογαριασμών του Τρίτου Προγράμματος. Ούτε μπορεί να χαρακτηριστεί αυτός ο έλεγχος ως έλεγχος νομιμότητας και κανονικότητας της οικείας διαχείρισης. Αντικείμενο αυτού δεν ήταν η νομιμότητα των αποφάσεων της διοίκησης του σταθμού δια των οποίων αναλαμβάνονται νομικές υποχρεώσεις ή αποφασίζεται η εκτέλεση των δαπανών του.

5. Ο παραπάνω έλεγχος είναι έλεγχος αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των κονδυλίων που διατίθενται για τη λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος.

Κρίσιμο χαρακτηριστικό του είναι ότι δεν αποφαινεται το ίδιο το Ελεγκτικό Συνέδριο περί της αποτελεσματικότητας ή μη της ως άνω διαχείρισης, αλλά ότι το Δικαστήριο ζητεί από τη διοίκηση του Τρίτου Προγράμματος και της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. να τεκμηριώσει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι η οικεία διαχείριση που επιτελείται είναι αποτελεσματική.

Ειδικότερα, το Ελεγκτικό Συνέδριο απέχει από κάθε είδους εκφορά τεχνικής κρίσης επί του αντικειμένου του ελέγχου του, καθώς και από την υποκατάσταση της ιδικής του αντίληψης περί της πολιτικής των προγραμμάτων του Τρίτου Προγράμματος, η οποία ανήκει στη διακριτική ευχέρεια και ευθύνη της διοίκησης αυτού.

Νομική βάση του ελέγχου

6. Στον Οργανικό Νόμο του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021), στο άρθρο 73 παρ. 3, ορίζεται ότι, με την επιφύλαξη των ελέγχων χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (οικονομικότητας, αποδοτικότητας, αποτελεσματικότητας) ο έλεγχος της σκοπιμότητας των πράξεων των ελεγχόμενων φορέων εκφεύγει της αρμοδιότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ο έλεγχος που διεξήχθη στο Τρίτο Πρόγραμμα δεν είναι έλεγχος σκοπιμότητας, δεδομένου ότι η έρευνα της σκοπιμότητας των πράξεων της εκτελεστικής λειτουργίας εκφεύγει της ελεγκτικής δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Όμως, το Ελεγκτικό Συνέδριο δικαιούται να ελέγχει την οικονομικότητα,

την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των δράσεων της δημόσιας διοίκησης, όπως αναφέρεται στη διάταξη που παρατέθηκε.

Σχετικά με αυτό το είδος ελέγχων, το άρθρο 84 του Οργανικού Νόμου προβλέπει τα εξής: “Κατά τους ελέγχους επιδόσεων που διεξάγει το Ελεγκτικό Συνέδριο ερευνάται αν τα συστήματα διαχείρισης, οι λειτουργίες, τα προγράμματα, οι δραστηριότητες ή οι φορείς λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας”.

7. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 84 διευκρινίζεται ότι κατά τον έλεγχο επιδόσεων, χωρίς να ελέγχεται η σκοπιμότητα των ενεργειών του ελεγχόμενου φορέα, διερευνάται, αν οι στόχοι δημοσιονομικής διαχείρισης που έχουν τεθεί από αυτόν εμφανίζουν πρόδηλη αντίφαση, αν τα μέσα που επιλέγησαν για την επίτευξη των στόχων είναι αναγκαία και επαρκή και αν η εκτέλεση των ενεργειών προς επίτευξη των στόχων ανταποκρίνεται στον αρχικό σχεδιασμό ή αν αυτός υπέστη εγκαίρως τις δέουσες τροποποιήσεις για την επίτευξη των στόχων.

8. Ο προκείμενος έλεγχος είναι έλεγχος στην Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση αναφορικά με τις δραστηριότητές της τις σχετικές με το Τρίτο Πρόγραμμα.

Ο έλεγχος, ως προς το αντικείμενο του, χαρακτηρίζεται ως θεματικός έλεγχος διότι το αντικείμενό του εντοπίζεται στο κατά πόσον το Τρίτο Πρόγραμμα ανταποκρίνεται στους σκοπούς για τους οποίους υπάρχει, έτσι όπως έχουν εξειδικευτεί σε ειδικότερα κείμενα, τα οποία υιοθετήθηκαν από την διοίκηση της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης.

9. Ο έλεγχος μπορεί να ενταχθεί και στην κατηγορία των ελέγχων συμμόρφωσης υπό ευρεία έννοια. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 83 του Οργανικού Νόμου, συμπληρωματικά σε αυτά που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, ορίζεται ότι “ως έλεγχος συμμόρφωσης νοείται επίσης και η έρευνα για τη διαπίστωση αν ο ελεγχόμενος φορέας εφαρμόζει τη νομοθεσία με δημοσιονομικές συνέπειες που διέπει τη λειτουργία του ή που οφείλει να εφαρμόζει λόγω της αποστολής του, όπως προδιαγράφεται στον νόμο”.

Έτσι όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια, το Τρίτο Πρόγραμμα, παρέχοντας στους Έλληνες ακροατές υπηρεσία η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως οιονεί μονοπωλιακού χαρακτήρα δεδομένου ότι δεν υφίσταται ιδιωτική ραδιοφωνία παρέχουσα στους ακροατές της την ακρόαση κατά κύριο λόγο έργων συμφωνικής μουσικής, έχει αναλάβει ρόλο ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί ως υποχρεωτικός στην Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση από το Σύνταγμα, στο πλαίσιο των οριζόμενων στο άρθρο 16 αυτού για την παροχή υπηρεσίας προς προαγωγή εκ μέρους του Κράτους της τέχνης.

Παρόμοιες ελεγκτικές εργασίες που διενήργησαν ομοειδείς θεσμοί

Η αποτελεσματικότητα του Ολλανδικού δημοσίου ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού (2019)

10. Στην έκθεσή του με τίτλο «Η αποτελεσματικότητα του Ολλανδικού δημοσίου ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού» (2019), το ολλανδικό Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι ο φορέας δεν ήταν σε θέση να αποδείξει τη σχέση ποιότητας και τιμής (value for money) μεταξύ των δημόσιων πόρων που διατέθηκαν για αυτόν και του προγράμματος που παρήχθη από την δημόσια χρηματοδότησή του. Για αυτό συνέστησε διαφάνεια ως προς το κόστος της παραγωγής προγραμμάτων και αποτελεσματικότητα ως προς τη διαχείριση του δημόσιου χρήματος από τους φορείς παραγωγής.

11. Ειδικότερα το ολλανδικό Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι, αν και μετρώνται η ακροαματικότητα με ποσοστώσεις, η ποιότητα των εκπομπών και η επιτυχία στη στόχευση του κοινού, εντούτοις δεν υφίσταται μέτρηση της σχέσης ποιότητας και τιμής ως κριτήριο για τη χορήγηση δημόσιων πόρων στους παραγωγούς προγραμμάτων. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η σχέση των εσόδων με τα έξοδα αναλύονται συστηματικά μόνο για τις εκπομπές μεγάλου αθλητικού ενδιαφέροντος.

12. Το ολλανδικό Ελεγκτικό Συνέδριο παρατήρησε επίσης την αδυναμία του δημόσιου φορέα να διαπραγματευτεί από ισχυρή θέση τη σύμβαση παραγωγής προγράμματος με εξωτερικούς συνεργάτες ή παραγωγούς και τόνισε ότι οι εξωτερικές παραγωγές στοιχίζουν στον φορέα πολύ πιο ακριβά από ό,τι οι εσωτερικές παραγωγές, χωρίς εντούτοις και εδώ να μπορεί να αποδειχθεί η σχέση ποιότητας και τιμής συγκριτικά με τις εξωτερικές και τις εσωτερικές παραγωγές.

13. Τέλος το Ελεγκτικό Συνέδριο κατέκρινε ως αδιαφανή τον τρόπο με τον οποίον παρουσιάζονται οι λογαριασμοί του φορέα στο ολλανδικό Κοινοβούλιο και πρότεινε όπως η παρουσίασή τους αναλύεται σε είκοσι εννέα θεματικές ενότητες αντί για έξι, συστήνοντας ένα πίνακα όπου καθέτως αναφέρονται οι είκοσι εννέα ενότητες και οριζοντίως το κόστος εκάστης ενότητας. Το ολλανδικό Ελεγκτικό Συνέδριο συνέστησε επίσης τα τηλεοπτικά προγράμματα που παρουσιάζονται με τη μορφή έξι γενικών κατηγοριών να κατηγοριοποιούνται σε υποείδη με πληροφορίες για το απόλυτο κόστος, το κόστος ανά ώρα και το κόστος ανά τηλεθεατή.¹

¹ Στην έκθεση του ολλανδικού Ελεγκτικού Συνεδρίου αναφέρεται ότι οι πληροφορίες που λαμβάνουν ο Υπουργός Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και η Βουλή των Αντιπροσώπων σχετικά με τα τηλεοπτικά προγράμματα χωρίζονται σε έξι γενικά είδη. Ως εκ τούτου, οι ίδιοι και το κοινό δεν ενημερώνονται για τις αλλαγές στο κόστος τους. Τρία είδη (έκφραση, κοινωνία και ψυχαγωγία) έχουν γίνει λιγότερο ακριβά τα τελευταία χρόνια, αλλά το κόστος του είδους ειδήσεων και γνώμης έχει αυξηθεί. Ούτε ο Υπουργός ούτε το Σώμα ενημερώθηκαν ότι η αύξηση οφείλεται αποκλειστικά στα προγράμματα

Η αποτελεσματικότητα της ραδιοφωνικής παραγωγής στο BBC (2009)

14. Στην έκθεση με τίτλο «Η αποτελεσματικότητα της ραδιοφωνικής παραγωγής στο BBC» (2009), ο ανώτατος ελεγκτικός θεσμός του Ηνωμένου Βασιλείου ερεύνησε αν το BBC είναι σε θέση να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της ραδιοφωνικής του παραγωγής.

Ο Γενικός Ελεγκτής εξέτασε: (α) ποιο είναι το κόστος της παραγωγής ραδιοφωνικών προγραμμάτων από το BBC, (β) αν το BBC πραγματοποιεί συγκρίσεις κόστους προκειμένου να επιτύχει κέρδη αποτελεσματικότητας και (γ) αν το BBC προβαίνει σε εκτιμήσεις της απήχησης που έχουν οι πρωτοβουλίες τις οποίες αναλαμβάνει σχετικά με την ποιότητα και την αποδοχή από το κοινό των εκπομπών του.

15. Ο Γενικός Ελεγκτής διαπίστωσε ότι το βασικό εργαλείο που χρησιμοποιείται από το BBC για να γίνει αντιληπτή η απήχηση των εκπομπών του στο κοινό είναι οι έρευνες για να διαπιστωθεί ποιο κοινό ακούει τα προγράμματα του BBC, ποια είναι η αντίληψη του κοινού για την ποιότητα των προγραμμάτων, ποια απήχηση έχουν τα προγράμματα και ποια είναι η σχέση μεταξύ ποιότητας και δαπάνης. Αυτό το εργαλείο χρησιμοποιείται σε επίπεδο ραδιοφωνικού σταθμού και όχι σε επίπεδο εκπομπών ενός εκάστου ραδιοφωνικού σταθμού.

Ο Γενικός Ελεγκτής παρατήρησε ότι είναι πολύ ακριβές οι έρευνες σε επίπεδο εξατομικευμένων εκπομπών διότι οι ακροατές του ραδιοφώνου στη Μεγάλη Βρετανία είναι λίγοι συγκριτικά με τον πληθυσμό της, κάτι που καθιστά δαπανηρές τις σχετικές έρευνες.

16. Η βασική διαπίστωση του Γενικού Ελεγκτή είναι ότι το BBC μετράει την σχέση ποιότητας και δαπάνης ως προς τις εκπομπές των ραδιοφωνικών του προγραμμάτων χρησιμοποιώντας το κριτήριο του κόστους ανά ώρα ακρόασης εκάστου ακροατή. Ο Γενικός Ελεγκτής παρατηρεί ότι το κόστος ανά ώρα ακρόασης εκάστου ακροατή είναι ένα χρήσιμο μέτρο, καθώς συνδυάζει το κόστος με το εύρος της ακρόασης, επιτρέποντας στο BBC να κρίνει την επίδοση από την διάθεση χρημάτων στους σταθμούς, αναφορικά με την στόχευση του πληθυσμού. Όμως, ένας σταθμός μπορεί να έχει χαμηλό κόστος ανά ώρα ακρόασης χωρίς αναγκαίως να είναι αποτελεσματικός, καθώς εμφανίζει χαμηλότερο κόστος αν διευρύνει το ακροατήριό του, χωρίς εν τούτοις να προσπαθεί να επιτυγχάνει πραγματικές οικονομίες.

17. Ο Γενικός Ελεγκτής συνιστά στο BBC να χρησιμοποιεί και το κριτήριο του κόστους ανά ώρα μετάδοσης. Ο Γενικός Ελεγκτής παρατηρεί ότι η διάγνωση της αποτελεσματικότητας των ραδιοφωνικών προγραμμάτων απαιτεί κατά

γνώμης. Τα στοιχεία επηρεάζονται μερικές φορές όταν ένα πρόγραμμα μεταφέρεται από το ένα είδος στο άλλο.

πρώτο λόγο την κατανόηση του κόστους παραγωγής των προγραμμάτων αυτών. Για αυτό συνιστά στο BBC να συγκεντρώνει και να αναλύει τις πληροφορίες σχετικά με το κόστος των εκπομπών του χρησιμοποιώντας συγκρίσεις αναφορικά με παραγωγές που είναι συγκρίσιμες.

Χαρακτηριστική είναι η σύγκριση με βάση το κόστος ανά ώρα ακρόασης και το κόστος ανά ώρα μετάδοσης μεταξύ του BBC Radio 2 που μεταδίδει pop μουσική και του BBC Radio 3 που μεταδίδει συμφωνική μουσική. Το κόστος ανά ώρα ακρόασης του BBC Radio 2 είναι σχεδόν μηδαμινό, κάτι που οφείλεται στη μεγάλη ακροαματικότητα του σταθμού, ενώ το κόστος ανά ώρα του σταθμού αυτού είναι σχεδόν όμοιο με αυτό του BBC Radio 3, δηλαδή περίπου 4.000 pounds ανά ώρα μετάδοσης. Στο BBC Radio 3 το κόστος ανά ώρα ακρόασης εκάστου ακροατή ανέρχεται σε 0,6 pounds γιατί διαιρείται το συνολικό κόστος κάθε ώρας μετάδοσης με τον αριθμό των ακροατών του σταθμού αναφορικά με τη συγκεκριμένη ώρα μετάδοσης.

Αποτελεσματικότητα της εθνικής παραγωγής ραδιοφωνικών εκπομπών στην Αυστραλία (2018)

18. Στην έκθεση επιθεώρησης με τίτλο «Αποτελεσματικότητα της εθνικής παραγωγής ραδιοφωνικών εκπομπών» (2018), οι επιθεωρητές ορίστηκαν από τον αυστραλιανό Υπουργό, αρμόδιο για το ραδιόφωνο, προκειμένου να διαπιστώσουν την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των δύο εθνικών φορέων ραδιοφωνίας.

Οι συστάσεις τους εμφανίζονται σε δύο σκέλη. Αναφορικά με το περιεχόμενο των προγραμμάτων, οι επιθεωρητές συνιστούν η δαπάνη που διατίθεται για την παραγωγή προγράμματος να στοχεύει σε πεδία που είναι βασικά για την εκπλήρωση της αποστολής των δύο φορέων. Αναφορικά με τα μέσα, οι επιθεωρητές συνιστούν να επανεξετασθούν τα τεχνικά οχήματα με τα οποία μεταδίδεται το πρόγραμμα στους ακροατές ώστε να υποστηριχθεί η ανάπτυξη κατάλληλων μέσων ψηφιακής παροχής ραδιοφωνικών εκπομπών στο ακροατήριό τους.

19. Οι επιθεωρητές διαπιστώνουν ότι η βασική νομοθεσία ορίζει ότι η αποστολή του ABC (Australian Broadcasting Corporation), πρώτου εθνικού ραδιοφωνικού φορέα, είναι να παρέχει πρωτοποριακό και περιεκτικό πρόγραμμα υψηλής ποιότητας στο αυστραλιανό κοινό, το οποίο συντελεί στην ανάπτυξη εθνικής ταυτότητας μεταξύ των Αυστραλών, να ενημερώνει και συγχρόνως να ψυχαγωγεί, και να αντικατοπτρίζει την πολιτισμική διαφορετικότητα της αυστραλιανής κοινωνίας, ενθαρρύνοντας και προάγοντας την μουσική, τη δραματική και την εν γένει καλλιτεχνική δραστηριότητα στη Χώρα.

Ως προς το δεύτερο ραδιοφωνικό φορέα, το SBS (Special Broadcasting Service), η νομοθεσία ορίζει ότι η βασική λειτουργία του είναι να παρέχει πολυπολιτισμικές και πολυγλωσσικές υπηρεσίες μέσω ραδιοφώνου,

τηλεοράσεως και ψηφιακών μέσων, τα οποία πληροφορούν, διαπαιδαγωγούν και ψυχαγωγούν τους Αυστραλούς και αντικατοπτρίζουν την πολυπολιτισμική κοινωνία της Αυστραλίας.

20. Οι επιθεωρητές παρατηρούν ότι η νομοθεσία περί ABC και SBS είναι διατυπωμένη με υπερβολικά ευρύ τρόπο ώστε δεν δίδει κατεύθυνση σχετικά με τους χώρους όπου πρέπει να γίνουν οι νέες επενδύσεις αλλά και ως προς τα μέσα με τα οποία θα μετρηθεί η αποτελεσματικότητα της ραδιοτηλεοπτικής παραγωγής. Για αυτό και συνιστούν, και στους δύο ραδιοφωνικούς φορείς, όπως ο καθένας προετοιμάσει ένα κείμενο στο οποίο θα προβεί σε μεγαλύτερη εξειδίκευση των κανόνων που περιέχονται στην νομοθεσία κάθε φορέα ώστε να καταστεί δυνατό στους φορείς, μέσα στο πλαίσιο της νομοθεσίας τους, να θέσουν προτεραιότητες και κυρίως να διακρίνουν τις δραστηριότητές τους σε αυτές που έχουν δευτερεύοντα και σε αυτές που έχουν βασικό χαρακτήρα.

Συναφώς συνιστούν την σύνταξη ενός οδικού χάρτη ο οποίος θα περιέχει μία σειρά από στόχους και στρατηγικές όπου θα παρέχεται πληροφόρηση σχετικά με το κόστος και με τις επιλογές κάλυψης του κόστους. Οι στρατηγικοί στόχοι πρέπει να είναι εξειδικευμένοι και ποσοτικοποιημένοι και να τίθενται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να τεθούν ρεαλιστικά σε εφαρμογή.

Η συμφωνική μουσική και η προστασία των τεχνών κατά το Σύνταγμα

21. Ακολουθούν αποσπάσματα από την απόφαση 2035/2022 της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου:

1. [...]

12. Το Σύνταγμα, στο άρθρο 16 παρ. 1, ορίζει ότι «Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους». Με την ανωτέρω συνταγματική διάταξη, το μεν κατοχυρώνονται οι ελευθερίες της παραγωγής και κυκλοφορίας έργων τέχνης, καθώς και η ελευθερία πρόσβασης του κοινού στα έργα τέχνης. Το δε, ως εκ της κοινωνικής διάστασης της τέχνης, που την καθιστά αγαθό άξιο της κρατικής προστασίας, καθιερώνεται η θετική υποχρέωση λήψης από το Κράτος μέτρων για τη διαφύλαξη, ανάπτυξη και προαγωγή της τέχνης.

13. Καθόσον το Σύνταγμα δεν περιέχει αναφορά είτε στους σκοπούς που πρέπει να υπηρετούνται μέσω της τέχνης, είτε στην κατεύθυνση του περιεχομένου και της μορφής της τέχνης, η απορρέουσα από τη διάταξη του άρθρου 16 παρ. 1 υποχρέωση του Κράτους να διαθέτει ορισμένη πολιτική ανάπτυξης και προαγωγής της καλλιτεχνικής δημιουργίας απαγορεύεται να εξικνείται έως την κρατική ποδηγέτηση της τέχνης. Αντιθέτως, το Κράτος οφείλει, διατηρώντας την αισθητική του ουδετερότητα, να ενισχύει, με τον ίδιο, στο μέτρο του δυνατού, τρόπο, το σύνολο των προϊόντων της τέχνης και τις

διάφορες μορφές της.

14. Αν και, κατά τα ανωτέρω, το Κράτος υποχρεούται κατ' αρχήν να προωθεί στον ίδιο βαθμό το σύνολο των παραγόμενων έργων τέχνης, χωρίς διαφοροποιήσεις αναλόγως της καλλιτεχνικής τους αξίας, το πεπερασμένο των διαθέσιμων δημοσίων πόρων επιβάλλει όπως, κατά τη διανομή τους, λαμβάνεται υπόψη η αρτιότητα του καλλιτεχνικού προϊόντος και η ανάγκη κρατικής υποστήριξης που αυτό έχει ή όχι. Ανάγκη που, προδήλως, μεγεθύνεται σε περιπτώσεις που, εξαιτίας του πολυδάπανου της καλλιτεχνικού εγχειρήματος, σε συνδυασμό με την περιορισμένη εμπορευσιμότητά του, μόνος του ο μηχανισμός της αγοράς δεν αρκεί για τη διασφάλιση της απόλαυσης του έργου τέχνης από το κοινό.

15. Μολονότι, εξ άλλου, ορισμός της τέχνης δεν περιλαμβάνεται στο Σύνταγμα - και, ευλόγως, αφού, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, «επίσημη» ή «κρατική» τέχνη δεν νοείται - δεν θα μπορούσε, πάντως, να αμφισβητηθεί ότι στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 16 παρ. 1 εμπίπτουν, σε κάθε περίπτωση, οι αναγνωριζόμενες ως τέχνες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, μεταξύ των οποίων και η μουσική. Και ότι τα ορχηστρικά έργα της λόγιας δυτικής μουσικής παράδοσης, αυτά καθεαυτά, αλλά και κάθε δημόσια εκτέλεσή τους, συγκαταλέγονται στα έργα τέχνης για τα οποία το Σύνταγμα μεριμνά, ως προς την κρατική συνδρομή για την προώθησή τους.

16. Εναπόκειται, βεβαίως, στον κοινό νομοθέτη και στην κανονιστικώς δρώσα διοίκηση να καθορίσει τον ειδικότερο τρόπο προαγωγής από το Κράτος της συγκεκριμένης μορφής καλλιτεχνικής δραστηριότητας [...] ώστε ευλόγως να μπορεί να αναμένεται από την Πολιτεία η παραγωγή υψηλού, από άποψη ποιότητας, αποτελέσματος].

Κριτήρια αξιολόγησης της δημόσιας δαπάνης για τον πολιτισμό

22. Η οικονομική αξία των πολιτιστικών αγαθών διακρίνεται σε «αξία χρήσης» (use value) και σε «αξία παθητικής χρήσης» (passive-use value) ή «αξία μη χρήσης» (non-use value).²

Ειδικώς η αξία της *μη* χρήσης περιλαμβάνει:

(α) Την αξία της ύπαρξης, δηλαδή εν προκειμένω την αξία που αποδίδει κάποιος στην ύπαρξη του πολιτιστικού ραδιοφώνου ακόμα και αν δεν το παρακολουθήσει ποτέ. Εκτιμά δηλαδή κάποιος ότι πρέπει να λειτουργεί ένα τέτοιο

² Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τόμος 159 (2022), Μήνα Δραγούμη Η αποτίμηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Μια ανάλυση των οικονομικών εργαλείων και των περιορισμών τους

ραδιόφωνο γιατί ενδυναμώνει την πολιτιστική διαφορετικότητα και την ελευθερία επιλογής.

(β) Την αξία της επιλογής, δηλαδή την αξία που αποδίδει κάποιος στην ύπαρξη του πολιτιστικού προϊόντος που ενδεχομένως να καταναλώσει στο μέλλον. Για παράδειγμα, η λειτουργία ενός κρατικού ραδιοφωνικού σταθμού για την μετάδοση συμφωνικής μόνο μουσικής σε μια χώρα όπου δεν υφίστανται άλλοι τέτοιοι σταθμοί, παρέχει την δυνατότητα επιλογής να παρακολουθήσει κάποιος συναυλίες κλασικής μουσικής.

(γ) Την αξία της “κληροδοσίας”, δηλαδή την αξία που αποδίδει κανείς στο πολιτιστικό προϊόν όχι για προσωπική κατανάλωση στο μέλλον, αλλά για τη διατήρησή του στις μελλοντικές γενεές. Στην περίπτωση του πολιτισμού αναφερόμαστε στην αξία που αποδίδεται στη διατήρηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας για μελλοντική μάθηση και απόλαυση.

(δ) Την αλτρουιστική αξία. Στην περίπτωση αυτή αναφερόμαστε στην αξία του πολιτιστικού προϊόντος όταν είναι διαθέσιμο για την συνεχή απόλαυσή του από άλλους ανθρώπους,³ που αυτοί το έχουν πράγματι ανάγκη.

23. Εξ άλλου, τα πολιτιστικά προϊόντα δημιουργούν εξωτερικότητες⁴. Πρόκειται είτε για χρηματικές εξωτερικότητες, για παράδειγμα η αύξηση της αγοράς βιβλίων Ελλήνων συγγραφέων ως απόρροια παρουσίας τους από εκπομπή του Τρίτου Προγράμματος, είτε για εξωτερικότητες δικτύου⁵. Οι εξωτερικές επιδράσεις του δικτύου προέρχονται από τη διάδοση νέων κοινών στοιχείων ή λόγων π.χ. η εξοικείωση με την κλασική μουσική ενός ευρέως κοινού.

24. Ένα πολιτιστικό προϊόν, όπως είναι το πολιτιστικό ραδιόφωνο, δεν είναι εργοστάσιο που οι εκροές του αποτιμώνται σε χρηματική αξία. Πολλά από τα οφέλη που παράγονται από τη λειτουργία του είναι άυλα⁶.

25. Το προσωπικό όφελος από την απόλαυση των πολιτιστικών αγαθών αναδύεται ως μια αυτοτελής και εσωτερική υπόθεση, η οποία και τίθεται ως αφετηρία στην πορεία για το συλλογικό συμφέρον. Σε αυτή τη βάση, η πολιτιστική αξία ορίζεται στενά ως το χρηματικό ποσό που κάποιος δέχεται να πληρώσει, ώστε να απολαύσει ή να διατηρήσει το πολιτιστικό αγαθό.

³ Journal of Risk and Financial Management, article Cost-Benefit Analysis in the Evaluation of Cultural Heritage Project Funding by Sanja Tišma , Mira Mileusnić Škrtić , Sanja Maleković and Daniela Angelina Jelinčić, October 2021

⁴ Εξωτερικότητες είναι η δραστηριότητα της μιας πλευράς που επηρεάζει άμεσα την ευημερία μιας άλλης πλευράς που δεν μεταβιβάζεται μέσω του μηχανισμού της αγοράς

⁵ Το εξωτερικό δίκτυο είναι μια κατάσταση όπου η χρησιμότητα που γίνεται αντιληπτή από την κατανάλωση ενός αγαθού εξαρτάται από τον αριθμό των χρηστών που έχουν αποκτήσει αυτό το προϊόν ή την υπηρεσία.

⁶ Throsby David Economics and Culture , Cambridge University Press, UK 2001

Τα κριτήρια του ελέγχου

26. Δεδομένου ότι ο έλεγχος που διενεργήθηκε είχε ως αντικείμενο τον τρόπο με τον οποίο η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του Τρίτου Προγράμματος, δίχως να προβεί το ίδιο το Δικαστήριο σε τεχνικές κρίσεις, αλλά ούτε και σε υποκατάσταση στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης του σταθμού να καθορίζει αυτή την πολιτική του σταθμού, τα κριτήρια του ελέγχου περιορίστηκαν σε ό, τι μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι εγγενές στην ιδέα της αποτελεσματικότητας ενός ραδιοφωνικού σταθμού τύπου «Τρίτο Πρόγραμμα».

27. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, εμφανίζονται ως εγγενή στην ως άνω ιδέα της αποτελεσματικότητας τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

Πρώτον: Στην Ελλάδα, ο μόνος ραδιοφωνικός σταθμός που εκπέμπει κατά κύριο λόγο συμφωνική μουσική είναι το Τρίτο Πρόγραμμα, δοθέντος ότι το είδος αυτό της μουσικής δεν ενδιαφέρει την ιδιωτική ραδιοφωνία. Η *de facto* αυτή αποκλειστικότητα δημιουργεί υποχρεώσεις στην Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. να παρέχει τις εκπομπές του Τρίτου ως δημόσιο αγαθό.

Δεύτερον: Το Τρίτο Πρόγραμμα πρέπει να έχει εντοπίσει το κοινό στο οποίο απευθύνεται και να έχει προσδιορίσει τη στόχευσή του αναφορικά με το κοινό αυτό. Η στρατηγική του πρέπει να τείνει στην επίτευξη των στόχων του και η επιλογή των εκπομπών του οφείλει να τελεί σε συνάρτηση με τους στόχους του.

Τρίτον: Απαραίτητη είναι η ύπαρξη ορισμένου γνώμονα αξιολόγησης της επιτυχίας του Τρίτου Προγράμματος αναφορικά με τις ειδικότερες εκπομπές του. Δοθέντος ότι οι εκπομπές του οφείλουν να συναρτώνται με την ευρύτερη στόχευση του σταθμού, η επιτυχία μίας εκπομπής, πέραν της ακροαματικότητάς της, ένα εκ των *ων ουκ άνευ* κριτηρίων επιτυχίας, πρέπει να εξαρτάται και από τον βαθμό επίτευξης των στόχων του σταθμού.

Το ερωτηματολόγιο του ελέγχου

28. Οι ερωτήσεις στις οποίες έπρεπε να απαντήσει ο έλεγχος στην αρχική του σύλληψη ήταν οι ακόλουθες:

α΄. Αναφορικά με τους ακροατές του Τρίτου Προγράμματος: Σε ποιο κοινό απευθύνεται το Τρίτο Πρόγραμμα; (α) Αν απευθύνεται σε ένα δεδομένο, υπαρκτό κοινό του οποίου επιδιώκει να καλύψει τις ανάγκες, ενόψει και του ελλιπούς παρεχόμενου περιεχομένου των λοιπών, κρατικών και μη, ραδιοφώνων: Πώς γίνονται αντιληπτές οι ειδικότερες προτιμήσεις του και πώς διαδρά το Τρίτο με το κοινό αυτό; Επιλέγονται οι παραγωγές του Τρίτου με γνώμονα την ικανοποίηση των υπαρκτών αναγκών των δεδομένων ακροατών του και

ερευνάται, για κάθε εκπομπή του Τρίτου, αν το κοινό στο οποίο απευθύνεται η εκάστοτε εκπομπή είναι ικανοποιημένο; (β) Αν το Τρίτο απευθύνεται σε ένα κοινό που χαρακτηρίζεται κατά τρόπο αφηρημένο: Με ποιον τρόπο προσδιορίζονται τα χαρακτηριστικά του κοινού αυτού; Υφίσταται κεντρικός σχεδιασμός της διάδρασης με το εν λόγω κοινό ή η διοίκηση του Τρίτου εμπιστεύεται στους παραγωγούς εκπομπών που επιλέγει να προσδιορίσουν αυτοί τα γενικά χαρακτηριστικά του κοινού στο οποίο απευθύνονται και του οποίου επιδιώκουν να καλύψουν τις πολιτιστικές ανάγκες μέσω των εκπομπών τους;

β'. Αναφορικά με το είδος της μουσικής: Στις ευρωπαϊκές χώρες λειτουργεί τουλάχιστον ένας δημόσιος ραδιοφωνικός σταθμός που μεταδίδει κατά κύριο λόγο "κλασική" μουσική. Και αυτό με το σκεπτικό ότι [κατά τη φράση του Λουκά Καρυτινού] πρόκειται για "πολιτιστικό επίτευγμα ανάλογο με αυτό της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας", σε κάθε δε περίπτωση διότι η "κλασική" μουσική αποτελεί μια από τις σημαντικές εκφράσεις του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Αυτή ήταν προδήλως η θεμελιακή αντίληψη που οδήγησε, το 1954, στην ίδρυση του Τρίτου Προγράμματος. Συμφωνεί η διοίκηση του σταθμού με την ανωτέρω τοποθέτηση ακόμη και σήμερα;

γ'. Αναφορικά με την πρόσβαση στην ακρόαση του Τρίτου Προγράμματος: Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, η de facto αποκλειστικότητα του Τρίτου Προγράμματος σε σχέση με τη μετάδοση συμφωνικής μουσικής δημιουργεί υποχρεώσεις στην Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. να παρέχει τα προγράμματα του Τρίτου ως δημόσιο αγαθό, επομένως να καλύπτει αποτελεσματικά όλη την επικράτεια, προκειμένου όλοι οι Έλληνες να έχουν πρόσβαση στο δημόσιο αγαθό που παρέχεται από το ραδιόφωνο αυτό. Με βάση τα ανωτέρω - και δεδομένου ότι, προς το παρόν, τα αυτοκίνητα στην Ελλάδα διαθέτουν μόνο παραδοσιακού τύπου δέκτες ραδιοφωνίας - αρκεί η κάλυψη που παρέχεται μέσω internet ή μέσω ψηφιακών εκπομπών ή πρέπει να καλύπτεται ολόκληρος ο ελλαδικός χώρος και με κεραίες FM εκπομπής των προγραμμάτων του Τρίτου;

δ'. Αναφορικά με τους χρηματικούς πόρους: Δεδομένου ότι το Τρίτο Πρόγραμμα είναι ο αποκλειστικός πάροχος, στην Ελλάδα, εκπομπών συμφωνικής μουσικής, η οποία, υπό την έννοια που εξηγήθηκε πιο πάνω, μπορεί να χαρακτηριστεί ως δημόσιο αγαθό, παρέχονται σε αυτό τα μέσα, ιδίως οι χρηματικοί πόροι, που ανταποκρίνονται στην ιδιαιτερότητά του αυτή έναντι των λοιπών, ενημερωτικών και ψυχαγωγικών, ραδιοφωνικών σταθμών της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. που απευθύνονται σε ακροατές των οποίων οι ανάγκες μπορεί να ικανοποιηθούν εν όλω ή εν μέρει και από την ιδιωτική ραδιοφωνία; Υφίστανται κριτήρια κατανομής των διαθέσιμων πόρων της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. μεταξύ του Τρίτου και των λοιπών ραδιοφωνικών σταθμών; Ποια είναι η αναλογία εξόδων του Τρίτου σε σχέση με τους τηλεοπτικούς σταθμούς της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.;

ε'. Αναφορικά με την εθνική μουσική παραγωγή: Προωθείται επαρκώς η εθνική μουσική παραγωγή από το Τρίτο Πρόγραμμα με ενίσχυση των εν ζώή συνθετών συμφωνικής μουσικής; Πώς λειτουργούν προς αυτή την κατεύθυνση

τα μουσικά σύνολα της δημόσιας ραδιοφωνίας; Δίδονται επαρκείς πόροι ώστε η δημόσια ραδιοφωνία να παραγγέλλει τη δημιουργία πρωτότυπων μουσικών έργων επ' ευκαιρία εορτασμού επετείων ή άλλων σημαντικών αφορμών; Είναι ικανοποιημένοι οι αναγνωρισμένοι διεθνώς Έλληνες συνθέτες συμφωνικής μουσικής από την αντιμετώπισή τους στο Τρίτο Πρόγραμμα; Υφίστανται εκπομπές εντοπισμού νέων, άγνωστων συνθετών με μεγάλες προοπτικές εξέλιξης ώστε τα έργα τους να εκτελούνται και να προβάλλονται μέσω του Τρίτου Προγράμματος;

στ'. Αναφορικά με την παροχή ενημέρωσης περί των διαφόρων πολιτιστικών γεγονότων: Οι εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος για το θέατρο, τον κινηματογράφο, τη λογοτεχνία, τις μουσικές εκδηλώσεις, τις εικαστικές εκθέσεις, το βιβλίο εν γένει παρέχουν κατά συστηματικό τρόπο ενημέρωση για τα σημαντικότερα γεγονότα ή απλώς περιορίζονται στην παρουσίαση των επιλογών που πραγματοποιεί ο οικείος παραγωγός, χωρίς απαιτήσεις πληρότητας της ενημέρωσης; Οι παραγωγοί τέτοιων εκπομπών χρησιμοποιούν πέραν του προσωπικού τους κριτηρίου και άλλα πιο αντικειμενικά κριτήρια ώστε να μπορεί να υποστηριχθεί ότι παρουσιάζουν στις εκπομπές τους τα σημαντικότερα πολιτιστικά γεγονότα; Θεωρούν οι εκδότες και οι θεατρικοί παραγωγοί ότι το Τρίτο Πρόγραμμα μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην εμπορική επιτυχία των εκδόσεων ή παραγωγών τους;

ζ'. Αναφορικά με την εκτίμηση της επιτυχίας μιας εκπομπής του Τρίτου Προγράμματος: Πώς κρίνεται η επιτυχία των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος; Με τι κριτήρια δημιουργούνται και με τι κριτήρια καταργούνται οι εκπομπές του; Πώς καθορίζονται οι ζώνες μετάδοσης των εκπομπών του Τρίτου εντός του ημερήσιου προγράμματός του και με τι κριτήρια τοποθετούνται στις ζώνες αυτές οι εκπομπές του; Παρακολουθείται η ακροαματικότητά τους ή υφίστανται άλλα κριτήρια επιτυχίας μιας εκπομπής;

η'. Αναφορικά με την ευθυγράμμιση ή τους λόγους διαφοροποίησης των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος με αντίστοιχες καλές πρακτικές άλλων όμοιων σταθμών της ευρωπαϊκής Ηπείρου: Αν η διοίκηση του σταθμού παρακολουθεί τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο στους αντίστοιχους με το Τρίτο ραδιοφωνικούς σταθμούς, αν έχει εντοπίσει, μελετήσει και αν εμπνέεται από τις βασικές αρχές που διέπουν το πρόγραμμα των σταθμών αυτών, την επιλογή του περιεχομένου των εκπομπών και τη σχέση τους με τους ακροατές τους.

Προκαταρκτική θέση της ΕΡΤ στα ερωτήματα του ελέγχου

29. Στον Πίνακα που ακολουθεί παρατίθεται η προκαταρκτική απάντηση της ΕΡΤ στα ερωτήματα ελέγχου που της ετέθησαν:

«Σε σχέση με τα ερωτήματά σας που αφορούν στο Τρίτο Πρόγραμμα και την πολιτιστική προσφορά του αρχικά σας παραθέτω κατωτέρω ορισμένα επίσημα στοιχεία σε αριθμούς. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσετε με ταχύτητα να εξάγετε τα συμπεράσματά σας σχετικά με την προσφορά, την πορεία και την διαχρονική αλλά και σύγχρονη αξία του Τρίτου Προγράμματος.

»Σας παραθέτουμε λοιπόν την ακροαματικότητα των τεσσάρων μεγαλύτερων αντίστοιχων Δημοσίων κλασικών ραδιοφωνιών της Ευρώπης, ήτοι BBC 3, FRANCE MUSIC, RAI 3, Deutschlandradio (DRL). Σε αυτές τις ραδιοφωνίες η κλασική μουσική έχει πρόσθετα ένα σημαντικό πλεονέκτημα, την εντοπιότητα της κλασικής μουσικής που την καθιστά λαϊκότερης απήχησης και εξ' ορισμού πιο κατανοητή. Μολαταύτα θα παρατηρήσετε ότι στην Ελλάδα προηγούμεθα. FRANCE MUSIC: 1,6% - 2,9% (2021) BBC 3: 1,9% (2021) RAI 3: 1,9% (2021) Deutschlandfunk Kultur Ο πολιτιστικός σταθμός Deutschlandfunk Kultur ακούγεται από 510.000 άτομα καθημερινά. (Πληθυσμός Γερμανίας 83,24 εκατομμύρια 2020) EPA 3 (Τρίτο Πρόγραμμα): Τρέχουσα μέση Ακροαματικότητα 2,83% Ο απόλυτος αριθμός μέσης ακροαματικότητάς μας στην Αττική είναι 80.000 ακροατές ανά πάσα στιγμή.

»Με βάση αυτά τα στοιχεία, εάν κανείς έκανε ένα ευρωπαϊκό «top 5» των «Τρίτων Προγραμμάτων» των Δημοσίων Ραδιοφώνων της Ευρώπης θα τοποθετούσε το Τρίτο Πρόγραμμα της Ελλάδας επικεφαλής. Και αυτό ισχύει τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια (πορεία που οδήγησε στο ρεκόρ του Τρίτου με 5,8% ακριβώς πριν την περίοδο του «μαύρου») και όταν η κάλυψη σε πομπούς ήταν όντως πανελλαδική και με νέους πομπούς. Αυτός το σημαντικό γεγονός προκάλεσε και τα (απορημένα) συγχαρητήρια του τότε προέδρου της EBU (European Broadcasting Union).

»Όσο μεγάλος και εάν είναι ο πληθυσμός στον οποίο απευθύνεται, η παραγωγή ενός 24ωρου προγράμματος παραμένει πάντα το ίδιο κοστοβόρα. Μόνο το κόστος των πομπών αλλάζει, κάτι που περιλαμβάνεται στο αναφερόμενο κόστος του προγράμματος. Περισσότερο να μπει κανείς στον κόπο της σύγκρισης με τα αντίστοιχα κόστη αυτών των ραδιοφωνικών προγραμμάτων. (Μόνο για το BBC 3 έχουμε ειδικό ετήσιο κόστος, 34 εκατομμύρια λίρες αλλά ευλόγως θεωρούμε ότι ανάλογα αν όχι περισσότερα είναι τα κόστη των άλλων ραδιοφώνων.)

»Η στρατηγική που ακολουθήθηκε στο Τρίτο από την εποχή που το αναλάβαμε, προ εικοσαετίας, με την ακροαματικότητα του τότε στο 0,25%, ήταν:

»Επιλογή συνεργατών

»Φίλτρο Πρώτο: Με δεδομένο ότι ο σταθερός πυρήνας των ακροατών μας είναι βαθείς γνώστες της κλασικής μουσικής, συλλέκτες και πολύ καλλιεργημένοι άνθρωποι που ενδεχομένως υπερείχαν και πολλών εκ των παλαιότερων παραγωγών μας σε γνώση και συλλογές δίσκων,, προχωρήσαμε ένα βήμα στο να δώσουμε το μικρόφωνο σε μία νεότερη γενιά παραγωγών που θα ήταν οι ίδιοι πρωταγωνιστές της ελληνικής μουσικής σκηνής, εκπαιδευοντάς τους ωστόσο στην ειδική τέχνη του ραδιοφώνου και δη του Τρίτου. Έτσι μπήκε το φίλτρο της πρωτογενούς δημιουργικής γνώσης του αντικειμένου (λχ σολίστες μουσικοί, όχι απλά φιλόμουσοι, συνθέτες όχι απλά

μουσικολόγοι, μαέστροι όχι απλά κριτικοί δισκογραφίας κλπ). Αυτοί που ήταν οι ήρωες των ακροατών μας στα concert halls, αυτοί που αποδείκνυαν στο μικρόφωνο ότι αυτά που λένουν τα ξέρουν από πρώτο χέρι, αυτοί των οποίων τα έργα έχουν ήδη κατατεθεί στο κοινό, αυτοί έχουν να πουν κάτι ξεκάθαρο βαθύ και αληθινό για το αντικείμενό τους. Έκτοτε λοιπόν, το πρόγραμμά μας δημιουργούν, ως πεπειραμένοι όμως ραδιοφωνικοί παραγωγοί, κορυφαίοι και εν ενεργεία σολίστες, συνθέτες, λυρικοί τραγουδιστές, μαέστροι, ποιητές, ιστορικοί, σκηνοθέτες όπερας, σκηνοθέτες θεάτρου και κινηματογράφου, ηθοποιοί. Μόνο αυτή η ομάδα ανθρώπων υπερέχουν των ακροατών μας σε βιωματική γνώση του αντικειμένου και γι' αυτό και κάθε προγενέστερη αντίδραση και σκεπτικισμός ενός εξαιρετικά «ατίθασου» ακροατηρίου «κατεστάλη».

»Φίλτρο δεύτερο: Το ειδικό «ραδιοφωνικό» ταλέντο που πρέπει να καλλιεργήσουμε στους νεοσύλλεκτους παραγωγούς μας. Ραδιοφωνικό ταλέντο στην οργάνωση και δόμηση της παραγωγής μιας εκπομπής, την μεταδοτικότητα, το μέτρο, την εκφορά, την απόλυτη ορθότητα των ελληνικών. Επίσης, το ραδιοφωνικό ήθος του παραγωγού και φυσικά την ηχητική ποιότητα της φωνής.

»Φίλτρο Τρίτο: Η γνώση και η καλλιέργεια του παραγωγού πρέπει να καθορίζεται από έλλειψη έπαρσης και «σοφολογιοτατισμού».

»Το ίδιο το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από μία εσωτερική αρμονία. Η «ενότητα στην ποικιλία» (Unity in Variety) είναι ο θεμελιώδης ορισμός της αρμονίας από τον Bosanquet και αυτό σημαίνει ότι όταν οι δύο φαινομενικά αντίθετοι όροι (ενότητα – ποικιλία) στην πραγματικότητα «συνεργάζονται», δημιουργείται η ζώσα αισθητική της Αρμονίας. Κάτι που αλλάζει παραμένοντας στην ουσία το ίδιο. Μέσα σε κάθε εικοσιτετράωρο περιέχονται στο πρόγραμμα όλα τα είδη, όλες οι φόρμες και όλες οι εποχές της κλασικής μουσικής και αυτής που συγγενεύει προς αυτήν: από την αρχαία ελληνική, την θύραθεν και την θρησκευτική βυζαντινή και δυτική μουσική, την αναγεννησιακή μουσική έως και την neu music, τον μινιμαλισμό, τα υπερσύγχρονα ρεύματα και το λυρικό τραγούδι όλων των εποχών. Τζαζ μουσική σε όλες τις εκδοχές, κινηματογραφική μουσική, θεατρική μουσική.

»Υιοθετήσαμε όλες τις τέχνες, ακόμη και εάν αυτές δεν είναι τέχνες με ηχητική εκφορά. Ζωγραφική και εικαστικά, χορός, λογοτεχνία, θέατρο με εκπομπές αρχετυπικές. Αλλά και επιστήμες που μπορούν να συμβαδίσουν όπως λ.χ. η Ιστορία βρίσκουν ραδιοφωνική εκδοχή. Το ίδιο πολυφωνικό προφίλ υπάρχει και εσωτερικά σε κάθε τέχνη που φιλοξενείται: Υπάρχει λ.χ. η σειρά των λογοτεχνικών ραδιοφωνικών παραγωγών «Μορφές και περιπέτειες της Ελληνικής γλώσσας». Σε αυτήν, με τη βοήθεια του κινηματογραφικού ηχητικού μοντάζ, διαβάζονται από ιδανικούς ερμηνευτές, μεγάλα λογοτεχνικά έργα γραμμένα σε εκ διαμέτρου αντίθετες μορφές της γλώσσας. Έτσι από τον αρχαϊζόντα Εμμανουήλ Ροΐδη στον «λαϊκής εκφοράς» δημοτικιστή Τσιφόρο, από τον Χρηστομάνο στη Ζατέλη, από τον Διγενή Ακρίτη με την αυθεντική μεσαιωνική του ελληνική γλώσσα στον Μακρυγιάννη κ.λπ. ακούγεται με ψυχαγωγικό τρόπο η γλώσσα μας σε εκδοχές της ξεχασμένες. Η σειρά αυτή που εμπλουτίζεται κάθε χρόνο έχει πάντα μεγάλη απήχηση.

»Η συνέπεια είναι ένας σημαντικός παράγοντας μόνιμης επιτυχίας και μιας

διαρκούς ανόδου στην ακροαματικότητα. Γιατί δεν οφείλεται η άνοδος μας σε κάποια φωτοβολίδα που θα παρασύρει κάποιους, οι οποίοι μετά θα φύγουν σε άλλο σταθμό με άλλη φωτοβολίδα. Ο στόχος του Τρίτου είναι σαφής: να μην υποστέλλεται για κανένα λόγο η σημαία της ποιότητας, της εγκυρότητας και της αυστηρά σοβαρής εκφοράς του περιεχομένου μας. Και όλο αυτό να γίνεται με ψυχαγωγικό, ζωντανό και συχνά διασκεδαστικό τρόπο. Το ύφος, το είδος και η φόρμα του προγράμματος διαφέρει ριζικά από τη λογική των ιδιωτικών ραδιοφώνων. Οι εκπομπές σε μεγάλο ποσοστό έχουν το χαρακτήρα του δοκιμίου, έρευνας και μελέτης. Οι διάρκειες αυτών των εκπομπών και η συχνότητά τους είναι ανάλογες του κόπου πραγματοποίησης τους. Υπάρχουν ωστόσο και αυτές που παρέχουν τη δυνατότητα δημιουργίας ζωνών ενιαίας φόρμας με εναλλασσόμενους παραγωγούς, όπως λ.χ. τα πρωινά.

»Το ίδιο το περιεχόμενο του Τρίτου δεν μπορεί να εντάσσει δευτερογενείς σκέψεις marketing. Το marketing έρχεται εκ των υστέρων με δεδομένη την ποιότητα. Με τον ίδιο τρόπο που ο θρησκευτικός προσηλυτισμός δεν μπορεί να γίνεται με υποχωρήσεις στο δόγμα, το marketing του Τρίτου είναι να μπορέσει να κάνει ελκυστικό και προσιτό το υψηλό και το ακριβό, το σπάνιο και το όχι κοινότυπο πολιτιστικό περιεχόμενο μας χωρίς να εκπέσουμε ως προς το περιεχόμενο μας προς τις αγοραίες κατευθύνσεις. Έτσι δημιουργείται μία «πολιτική» στάση απέναντι στον πολιτισμό, όπου όποιος ακροατής προσέρχεται στη συχνότητά μας, προσελκυσμένος από κάποια εκπομπή μας, μετέρχεται μιας όχι επηρμένης, όχι αδιάλλακτης και όχι αφ' υψηλού πνευματικότητας, αλλά μιας σοβαρής απλής και ενίοτε παιγνιώδους εκφοράς της γνώσης αυτής. Αντιλαμβάνεται δηλαδή ο μινιμουμένος ακροατής πόσο καλά περνάμε με αληθινή τέχνη και πνευματικότητα και κάνει μόνος τις συγκρίσεις τους. Και, ω του θαύματος, αυτή η προσέγγιση προκειμένου τουλάχιστον περί του Τρίτου αποδίδει.

»Η στρατηγική αυτή για το Τρίτο είναι και επιτυχής και μονόδρομος. Το Τρίτο, χωρίς Δελτία Ειδήσεων, χωρίς διαφημίσεις και ποδόσφαιρο (όπως παντού στην Ευρώπη τα «Τρίτα» Προγράμματα) μπορεί μόνο έτσι να είναι πειστικό στις αμιγώς πολιτιστικές προθέσεις του στο νέο ακροατή. Και αυτό είναι στ' αλήθεια μια βαθιά πολιτική στάση που βέβαια δημιουργηθεί πολίτες ικανούς να πολιτεύονται, να αντιλαμβάνονται τη ζωή στις βασικές της ποιότητες. Η δημιουργία σχολής ραδιοφωνικών παραγωγών του δικούς επιπέδου και ύφους, κάτι που το κάνουμε εκτός προγράμματος υποχρεωτικά και περιορισμένα, αφού ο ανθρωπότητος των παραγωγών μας σπανίζει. Η σχολή ραδιοφωνικών παραγωγών είναι ακόμη ένα όνειρο μας. Η νεανικότερη – ζωνρότερη εκφορά του προγράμματος μας έχει ήδη ξεκινήσει και έχουμε σε ένα ποσοστό 30% στρέψει το πρόγραμμα μας προς αυτή την κατεύθυνση. Όχι μόνο γιατί οι νέοι ακροατές είναι ευλογία αλλά γιατί σε αυτήν αρέσκονται ακόμη περισσότερο οι μεγαλύτεροι που ευλόγως αποτελούν το κύριο σώμα των ακροατών μας!

»Στοιχεία βελτίωσης και προοπτικής φυσικά υπάρχουν και μάλιστα σημαντικά. Εν πρώτοις η αύξηση και βελτίωση της ποιότητας των πομπών, που θα διασπείρει στον πληθυσμό περισσότερο την προσφορά του Τρίτου. Ένα δεύτερο σημαντικό στοιχείο που θα βελτιώσει την απήχηση στο κοινό είναι η δημιουργία νέας ιντερνετικής πλατφόρμας, εντός του 2022, για όλα τα ραδιόφωνα της ΕΡΤ συμπεριλαμβανομένου του Τρίτου Προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό θα δώσουμε τη δυνατότητα σε όλους τους Έλληνες και ειδικότερα στη νέα γενιά να μπορούν να ακούν από κάθε συσκευή,

από κάθε γωνιά της χώρας μας το Τρίτο Πρόγραμμα.

»Η κατάλληλη και αρμόζουσα στην ποιότητα μας διαφήμιση, ώστε να μπορέσουμε να περάσουμε το σήμα μας περαιτέρω στους ακροατές σε νέες ή ειδικές εκπομπές και σημαντικά γεγονότα που μεταδίδουμε.»

Ελεγκτικές εργασίες και μέσα

30. Αν και για την εμπορική ραδιοφωνία τα κριτήρια επιτυχίας υπαγορεύονται από τη φύση της ραδιοφωνίας αυτής ως ιδιωτικής, δηλαδή από την εμπορική της επιτυχία που καθίσταται πρόδηλη από τα έσοδά της από τις διαφημίσεις που μεταδίδει, σε ένα ραδιοφωνικό σταθμό όπως το Τρίτο Πρόγραμμα η ακροαματικότητα και μόνο δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο επιτυχίας.

Κριτήριο αποτελεί η ποιότητα του προγράμματος και των εκπομπών, η οποία όμως εκτιμάται μέσω κριτηρίων που έχει θέσει ο σταθμός για να τηρούνται από τους παραγωγούς του, ή προκύπτουν από την αντίληψη των ακροατών του σταθμού για την ποιότητα των εκπομπών του ή τέλος τίθενται από ένα τεχνοκρατικό ουδέτερο συμβούλιο, στη βάση όμως κάποιας στρατηγικής που έχει τεθεί από τη διοίκηση της ραδιοφωνίας.

31. Αν τέτοιου είδους στόχοι δεν υφίστανται τότε εκείνο το οποίο παρέχεται στον ελέγχοντα είναι να προβεί σε συγκρίσεις με αντίστοιχους ραδιοφωνικούς σταθμούς σε χώρες ομοειδείς όπως η Ελλάδα. Όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια η έρευνα απλώθηκε σε δημοσίους ραδιοφωνικούς σταθμούς αναφοράς, όπου εντοπίστηκαν κοινές μεταξύ τους πρακτικές, ώστε στη συνέχεια να μπορέσει να αναζητηθεί κατά πόσον οι πρακτικές αυτές ακολουθούνται και από το Τρίτο Πρόγραμμα.

Εξ άλλου, αποτελεί πρόδηλη υποχρέωση όποιου διαχειρίζεται δημόσιο χρήμα να το χρησιμοποιεί κατά τον οικονομικότερο, αποδοτικότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο, το δε σύγχρονο εργαλείο επίτευξης των σχετικών επιδόσεων είναι η τήρηση στρατηγικής ώστε το χρήμα να διατίθεται στο μέτρο που είναι αναγκαίο. Συνακόλουθα, για την προετοιμασία της παρούσας έκθεσης διερευνήθηκε κατά πόσον το Τρίτο Πρόγραμμα κινείται βάσει συγκεκριμένης στρατηγικής με όλα όσα αυτό συνεπάγεται, δηλαδή τη μελέτη περιβάλλοντος, την θέση μετρήσιμων στόχων, τη διάθεση των κατάλληλων μέσων για την επίτευξή τους, την παρακολούθηση της επίτευξης των στόχων αυτών και την συναφή λογοδοσία.

Τέλος, εκτός από τα πιο πάνω, ο έλεγχος στηρίχθηκε και σε διαπιστώσεις που καταδεικνύουν ελλείψεις στην αποτελεσματική χρήση των μέσων που διαθέτει ο σταθμός.

Τα αποτελέσματα των ελεγκτικών εργασιών

33. Ο έλεγχος που διενήργησε το Ελεγκτικό Συνέδριο καταλήγει στον εντοπισμό και τη διαπίστωση κενών στην αιτιολόγηση των επιλογών της διοίκησης του Τρίτου Προγράμματος ή της διοίκησης της ΕΡΤ ΑΕ αναφορικά με το Τρίτο Πρόγραμμα, καθώς και στη διατύπωση συστάσεων προς κάλυψη των κενών αυτών.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

I

Η υστέρηση της ελληνικής δημόσιας ραδιοφωνίας σε σχέση με τις αντίστοιχες δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς (BBC, Radio France, Deutschland Rundfunk, RAI, TVE) ως προς την παροχή πολιτισμικής ραδιοφωνίας στους ακροατές της είναι πρόδηλη. Στην ελληνική δημόσια ραδιοφωνία λειτουργεί το Τρίτο Πρόγραμμα, ραδιοφωνικός σταθμός πολιτισμικού περιεχομένου, όπου συμπίεζονται η κλασική μουσική με τις εκπομπές λόγου και τέχνης, ενώ στις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς καθιερωμένη πρακτική είναι να λειτουργούν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί, ο ένας για τη μετάδοση κλασικής κυρίως αν μη αποκλειστικώς μουσικής και ο άλλος λόγου. [Οράτε και την παράγραφο 123 της παρούσας Έκθεσης.]

Το δημόσιο ραδιόφωνο στην Ελλάδα

34. Στην Ελλάδα το δημόσιο ραδιόφωνο περιλαμβάνει το Πρώτο Πρόγραμμα, ένα κατ' εξοχήν ενημερωτικό ραδιοφωνικό σταθμό, το Δεύτερο Πρόγραμμα που μεταδίδει ψυχαγωγικό ποικίλης ύλης πρόγραμμα, ενώ εκπέμπει και ένα Δεύτερο Πρόγραμμα «extra» με λαϊκή αποκλειστικά μουσική. Ο σταθμός ΕΡΑ σπορ μεταδίδει αθλητικές ειδήσεις, ο Zeppelin μουσική pop, ο Κόσμος ΕΡΑ τη λεγόμενη μουσική του κόσμου, δηλαδή ένα μουσικό πρόγραμμα ποικίλης ελαφράς ή ethnic μουσικής, ενώ συγχρόνως εκπέμπει και ο ΕΡΑ Kosmos Jazz που ειδικεύεται στη μουσική τζαζ.

Εντός αυτής της δημόσιας ραδιοφωνικής προσφοράς εντάσσονται και οι εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος, το οποίο μεταδίδει μουσική κυρίως της κλασικής δυτικής μουσικής παράδοσης, από τις απώτερες ρίζες της στο γρηγοριανό μέλος μέχρι τη λεγόμενη σύγχρονη κλασική μουσική, χωρίς να αποκλείονται άλλα μουσικά είδη όπως η jazz και η rock, ενώ μεταδίδει και εκπομπές λόγου, τέχνης και σκέψης, χωρίς πολιτικό χαρακτήρα.

Οι δημόσιες ραδιοφωνίες άλλων χωρών

35. Η έρευνα του Ελεγκτικού Συνεδρίου κάλυψε δημόσιες ραδιοφωνίες αντίστοιχες προς αυτές της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης οι οποίες στην έκθεση αυτή αποκαλούνται *δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς*.

36. Κρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί τύπου «Τρίτο Πρόγραμμα» λειτουργούν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Από αυτούς εξετάστηκαν οι πιο χαρακτηριστικοί του δυτικού πολιτισμικού προτύπου, δηλαδή του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας (ενιαία Κράτη όπως η Ελλάδα) καθώς και της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ελβετίας και της Αυστραλίας (ομοσπονδιακού τύπου Κράτη).

37. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το BBC Radio 3 μεταδίδει σχεδόν αποκλειστικά μουσική της δυτικής κλασικής παράδοσης, ενώ το BBC Radio 4 εξειδικεύεται στις ενημερωτικές εκπομπές υψηλού επιπέδου και στη μετάδοση θεατρικών σειρών, έχοντας επιπλέον, το BBC Radio 4, και σταθμούς Radio 4 «extra», όπως στην Ελλάδα το Δεύτερο Πρόγραμμα, για τη μετάδοση θεατρικών σειρών. Δεν λειτουργεί όμως από το BBC ραδιοφωνικός σταθμός «extra» για τη μετάδοση κλασικής μουσικής, οπότε η μουσική αυτή στο δημόσιο βρετανικό ραδιόφωνο μεταδίδεται αποκλειστικά από ένα ραδιοφωνικό σταθμό.

38. Στη Γαλλία λειτουργούν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί τύπου «Τρίτο Πρόγραμμα». Ο σταθμός «France-musique» που μεταδίδει μουσική σχεδόν αποκλειστικά της δυτικής κλασικής μουσικής παράδοσης και ο σταθμός «France-culture» με εκπομπές λόγου, ενημερωτικές ή ευρύτερου φιλοσοφικού περιεχόμενου ενώ οι πολιτικού χαρακτήρα εκπομπές, ακόμη και αυτές που αναφέρονται στην τρέχουσα πολιτική κατάσταση στη Γαλλία, αποτελούν βασικό στοιχείο του προγράμματος του σταθμού.

39. Στην Ιταλία, το αντίστοιχο «Τρίτο Πρόγραμμα» εκπέμπει σε δύο συχνότητες. Η μία ως RAI Radio 3, με μουσικές εκπομπές της κλασικής μουσικής παράδοσης αλλά και εκπομπές λόγου για την τέχνη, τα γράμματα, τις επιστήμες καθώς και την τρέχουσα πολιτική. Η άλλη, ως RAI Radio 3 classico, για τη μετάδοση σχεδόν αποκλειστικά κλασικής μουσικής.

40. Στην Ισπανία ο ραδιοφωνικός σταθμός Radio Clásica, της κρατικής ραδιοφωνίας (Radio Nacional de España) μεταδίδει κλασική μουσική και άλλα είδη που δεν προτιμώνται από τους εμπορικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς όπως φολκλór, φλαμένκο, θαρθουέλα, φάντο. Συγχρόνως, λειτουργεί και το Radio 3 με πολιτισμικές εκπομπές μουσικής του κόσμου, κλασικής μουσικής και μουσικής pop.

41. Το μοντέλο της Γερμανίας καθορίζεται με βάση την ομοσπονδιακή οργάνωση της χώρας.

Το ομοσπονδιακό πολιτιστικό ραδιόφωνο, το Deutschlandfunk Kultur, μεταδίδει εκπομπές λόγου, ενημερωτικές μεν αλλά με βαθύτερο στόχο καθώς, όπως διακηρύσσεται σχετικώς, ο σταθμός αποβλέπει στην πολιτισμικοποίηση της πολιτικής και την πολιτικοποίηση του πολιτισμού. Το πρόγραμμα του σταθμού διαρθρώνεται σε τρία μέρη με βάση μια ενημερωτική εκπομπή πολιτικού, πολιτιστικού, κοινωνικού και επιστημονικού ρεπορτάζ. Οι μουσικές εκπομπές του

σταθμού έχουν ενημερωτικό χαρακτήρα και αναφέρονται στην ευρύτερη εξέλιξη των μουσικών ρευμάτων με εμβάθυνση στη σημασία της εξέλιξης και στα παρασκήνια της μουσικής βιομηχανίας.

Η μετάδοση κλασικής μουσικής συντελείται από αποκεντρωμένους σταθμούς, όπως ο BR Bayerischer Rundfunk Klassik, με *συνοδευτικό* χαρακτήρα, δηλαδή ως πρόγραμμα διαρκούς ροής κλασικής μουσικής, για ακροατές που επιθυμούν να συντροφεύσουν την κύρια δραστηριότητά τους, με ακρόαση κλασικής μουσικής. Άλλοι δημόσιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί στη Γερμανία με πολιτισμικό χαρακτήρα όπως το Mitteldeutscher Rundfunk Kultur, ο Norddeutscher Rundfunk Kultur, ο Rundfunk Berlin - Brandenburg Kultur, ο Südwestrundfunk 2, ο Westdeutscher Rundfunk 3, ο Hessischer Rundfunk-2-Kultur μεταδίδουν πολιτισμικού χαρακτήρα προγράμματα και μουσική με έμφαση στην κλασική μουσική ή τη jazz.

42. Στην Αυστρία, ο ραδιοφωνικός σταθμός Ö1 της Αυστριακής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης είναι αφιερωμένος στον πολιτισμό, την πληροφόρηση και την κλασική μουσική. Αποκλειστικά αφιερωμένος στην κλασική μουσική είναι ο σταθμός Radio Klassik Stephansdom που εκπέμπει στη Βιέννη, και που ανήκει στην Καθολική Εκκλησία, από τους πιο δημοφιλείς ραδιοφωνικούς σταθμούς στη χώρα.

43. Ως προς την Ελβετία, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο Radio Swiss Classic, μουσικό πρόγραμμα της Ελβετικής Ραδιοφωνίας SRG SSR, που μεταδίδει κλασική μουσική σε συνεχή ροή, με λακωνικές εξαγγελίες των μουσικών έργων που μεταδίδονται, κατά προτίμηση αποσπασμάτων, όχι δηλαδή ολόκληρων έργων, ώστε τα μουσικά έργα να διαδέχονται το ένα το άλλο ανά δεκάλεπτο. Δεν μεταδίδει εκπομπές λόγου, απευθύνεται σε ακροατές που επιθυμούν να συνοδεύσουν άλλη κύρια δραστηριότητά τους με την ακρόαση κλασικής μουσικής χωρίς μακροσκελείς αναγγελίες των έργων που παρουσιάζονται.

44. Εκτός ευρωπαϊκής Ηπείρου, αξίζει να μνημονευθεί το αυστραλιανό μοντέλο. Το εθνικό δίκτυο ABC (Australian Broadcast Corporation) προσφέρει δύο ραδιοφωνικά προγράμματα κλασικής μουσικής, το ABC Classic και το ABC Classic 2. Το πρώτο μεταδίδει κλασική μουσική σε ειδικές εκπομπές με παραγωγούς που παρουσιάζουν τα μουσικά έργα, ενώ το δεύτερο μεταδίδει σε συνεχή ροή κλασική μουσική χωρίς εκφωνήσεις, έχει όμως ο ακροατής τη δυνατότητα στον ιστότοπο του σταθμού να πληροφορείται γραπτώς, σε συνεχή ροή επίσης, την ταυτότητα του μουσικού έργου που μεταδίδεται.

45. Πρέπει να παρατηρηθεί εδώ ότι σε ορισμένες χώρες η μετάδοση κλασικής μουσικής από το ραδιόφωνο δεν είναι υπόθεση μόνο της δημόσιας ραδιοφωνίας αλλά ότι υφίστανται και ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί που μεταδίδουν κλασική μουσική.

Στη Μεγάλη Βρετανία λειτουργούν με μεγάλη επιτυχία ο Radio Classic fm

και ο Radio Scala, στην Γαλλία λειτουργεί ο ιδιωτικός ραδιοφωνικός σταθμός Radio classic, σταθμός μεγάλης απήχησης, που μεταδίδει κλασική μουσική και που εξειδικεύεται στις οικονομικές ειδήσεις. Στην Ιταλία λειτουργούν τα Italy Clasical Radio και Venice Classic Radio.

Στη Γερμανία υφίσταται ανταγωνισμός ως προς τη μετάδοση συμφωνικής μουσικής από την ιδιωτική ραδιοφωνία: Klassik Radio, Klassik Radio Mozart, Klassik Radio Piano, Klassik Radio Bach, BR Klassik, Klassik Radio Beethoven, Klassik Radio Barock, Klassik Radio Opera.

Συγκρίσεις της δημόσιας ραδιοφωνίας με τις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς

46. Από την παρουσίαση που προηγήθηκε προκύπτει ότι στις δημόσιες ραδιοφωνίες με τις οποίες θα μπορούσε να συγκριθεί η ΕΡΤ ΑΕ (δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς) λειτουργούν τουλάχιστον δύο δημόσιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί οι οποίοι παρέχουν πρόγραμμα με εκπομπές αντίστοιχες με αυτές του Τρίτου Προγράμματος της Ελλάδος: Στην Ιταλία και την Ισπανία παρατηρούμε ότι υπάρχει ένα ραδιοφωνικό πρόγραμμα που εξειδικεύεται σχεδόν αποκλειστικά στην κλασική μουσική. Το ίδιο συμβαίνει και στη Γαλλία. Στη Μεγάλη Βρετανία το πρόγραμμα του BBC Radio 3 περιέχει εκπομπές κατεξοχήν συμφωνικής μουσικής αλλά και εκπομπές λόγου, ενώ περιέχει και μουσικά προγράμματα άλλων ειδών μουσικής, όπως μουσική jazz. Στις χώρες αυτές λειτουργεί και ένας δεύτερος ραδιοφωνικός σταθμός αφιερωμένος κυρίως στα γράμματα, την τέχνη, τη λογοτεχνία και το θέατρο.

47. Παρατηρείται ότι στην Ελλάδα διατίθενται δημόσιοι πόροι για τη λειτουργία θεματικών μουσικών ραδιοφωνικών σταθμών όπου μεταδίδεται μουσική όπως λαϊκά ελληνικά τραγούδια, jazz, pop μουσική, σε ορισμένα μάλιστα εξ αυτών χωρίς διαφημίσεις, ενώ υφίστανται ιδιωτικοί, εμπορικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί οι οποίοι μεταδίδουν το ίδιο είδος μουσικής.

Αντίθετα δεν μεταδίδεται συμφωνική μουσική από αντίστοιχο σταθμό με τους πιο πάνω ραδιοφωνικούς σταθμούς δηλαδή από ραδιοφωνικό σταθμό διαρκούς ροής μετάδοσης του ίδιου είδους μουσικής, ενώ από κανένα ιδιωτικό ραδιοφωνικό σταθμό στην Ελλάδα δεν μεταδίδεται σε συνεχή ροή, ή έστω κυρίως, συμφωνική μουσική.

48. Το ραδιοφωνικό τοπίο της Ελλάδος όπως εμφανίζεται πλέον σε σύγκριση με αυτό που παρουσιάστηκε πιο πάνω, εμφανίζει το Τρίτο Πρόγραμμα να διακρίνεται από τα ακόλουθα στοιχεία.

(α) Το Τρίτο Πρόγραμμα λειτουργεί μέσα σε ένα ραδιοτηλεοπτικό τοπίο όπου δεν υφίσταται ιδιωτικός ραδιοφωνικός σταθμός μετάδοσης κλασικής μουσικής, ως σταθμός κατέχων ένα οιονεί μονοπώλιο στην μετάδοση συμφωνικής

μουσικής από μέσα παραδοσιακά, όπως είναι το ραδιόφωνο που μεταδίδεται στις συχνότητες των FM.

(β) Το Τρίτο πρόγραμμα δεν μεταδίδει αποκλειστικά συμφωνική μουσική αλλά και άλλα είδη μουσικής, ούτε μεταδίδει αποκλειστικά μουσική αλλά μεταδίδει επίσης και εκπομπές λόγου.

(γ) Το Τρίτο Πρόγραμμα μοιράζεται εντός της ΕΡΤ ΑΕ τους δημόσιους πόρους της δημόσιας ραδιοφωνίας με άλλους δημόσιους ραδιοφωνικούς σταθμούς, ορισμένοι από τους οποίους είναι μάλιστα θεματικοί μουσικοί σταθμοί που μεταδίδουν αποκλειστικά ορισμένο είδος μουσικής (λαϊκά ελληνικά τραγούδια, jazz, και ξένη ελαφρά μουσική).

Συνεπώς, η Ελλάδα αποκλίνει από τις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς όπου υφίστανται όπως εκτέθηκε δύο ραδιοφωνικά προγράμματα μετάδοσης μουσικής και εκπομπών λόγου και πολιτισμού.

49. Εντός του πλαισίου των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος, χωρίς να υπάρχει ένα δεύτερο ραδιοφωνικό πρόγραμμα από το οποίο να μεταδίδονται εκπομπές για τα γράμματα και τις τέχνες, η συμφωνική μουσική έχει συμπεριστεί μαζί με τις εκπομπές λόγου και τις εκπομπές μετάδοσης άλλων ειδών μουσικής, ειδών όμως που μεταδίδονται και από την ιδιωτική ραδιοφωνία.

Προς επίρρωση αυτού του συμπεράσματος πρέπει να αναφερθούν, σε συνδυασμό μεταξύ τους, και δύο ακόμη δεδομένα. Ενώ, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που διέθεσε η ΕΡΤ ΑΕ στο Ελεγκτικό Συνέδριο, *η ακροαματικότητα του Τρίτου Προγράμματος είναι υψηλή* σε σχέση με τους λοιπούς ραδιοφωνικούς σταθμούς του οργανισμού με τους οποίους μπορεί να συγκριθεί,⁷ *εν τούτοις τα διατιθέμενα κονδύλια για τη λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος είναι εξαιρετικώς πενιχρά* σε σχέση με το σύνολο του προϋπολογισμού της ραδιοφωνίας.⁸

⁷ Σύμφωνα με τα στοιχεία της EBU για τα προγράμματα και την ακροαματικότητα των ραδιοφώνων - μελών της για το έτος 2020, το Τρίτο Πρόγραμμα καταγράφεται με την υψηλότερη ημερήσια ακροαματικότητα (2,7%), μεταξύ των πολιτιστικών ραδιοφώνων - μελών της EBU.

⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν από την ΕΡΤ Α.Ε. για τις δαπάνες του συνόλου της ραδιοφωνίας για το έτος 2021, οι δαπάνες για το Τρίτο Πρόγραμμα συνολικού ύψους 1.127.775,70 ευρώ, αντιστοιχούν στο 6,31% του συνόλου των δαπανών (17.885.890,53 ευρώ) για τη ραδιοφωνία.

II

Οι τεχνικές δυνατότητες πρόσβασης στο δημόσιο αγαθό που διατίθεται οιονεί μονοπωλιακά από το Τρίτο Πρόγραμμα στους ακροατές του είναι ελλιπείς. Πέραν του ότι δεν καλύπτεται το μεγαλύτερο μέρος της επικράτειας από το παραδοσιακό μέσο αναμετάδοσης (συχνότητες FM), η ενημέρωση που παρέχεται για το περιεχόμενο των εκπομπών του σταθμού μέσω του διαδικτύου και των ψηφιακών αναμεταδοτών του δεν αξιοποιεί τα σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιούν άλλες ραδιοφωνίες αναφοράς, με αποτέλεσμα η ουσιαστική πρόσβαση του ακροατή στο εκπεμπόμενο περιεχόμενο να είναι προβληματική.

Εισαγωγικές διευκρινίσεις

50. Στην παρούσα ενότητα αναζητείται κατά πόσον οι εκπομπές που παράγονται από το Τρίτο Πρόγραμμα αναπτύσσουν την βέλτιστη δυνατή αποτελεσματικότητα ενόψει των σκοπών του Τρίτου Προγράμματος. Η ενότητα αυτή με άλλα λόγια δεν έχει ως αντικείμενο το περιεχόμενο των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος ούτε το περιβάλλον εντός του οποίου εκπέμπει το Τρίτο Πρόγραμμα ούτε ακόμη περισσότερο την ταυτότητα του Τρίτου Προγράμματος και τους θεμελιώδεις σκοπούς που επιδιώκει.

Η ενότητα αυτή ασχολείται μόνο με τα τεχνικά μέσα τα οποία διατίθενται στο Τρίτο Πρόγραμμα προκειμένου οι εκπομπές που παράγονται από αυτό να επιτύχουν μεγαλύτερη ακροαματικότητα παρέχοντας στους ακροατές, μέσω τεχνικών εφαρμογών, τη δυνατότητα να προσεγγίσουν καλύτερα το πρόγραμμά του και το περιεχόμενο των εκπομπών του.

51. Τα οχήματα μετάδοσης των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος είναι κατά βάσιν τρία: (α) το δίκτυο πομπών FM της EPT, (β) η αναμετάδοση των εκπομπών στους τηλεοπτικούς δέκτες μέσω της επίγειας ψηφιακής αναμετάδοσης και (γ) η μετάδοση των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος μέσω του διαδικτύου.

Και στις τρεις περιπτώσεις διαπιστώνονται ελλείψεις για τη θεραπεία των οποίων απαιτείται προμήθεια του κατάλληλου σύγχρονου τεχνικού εξοπλισμού.

Η κάλυψη μέσω του δικτύου πομπών FM

52. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραχώρησε η EPT στο Ελεγκτικό

Συνέδριο η πληθυσμιακή κάλυψη στην Ελλάδα από πομπούς FM που αναμεταδίδουν το πρόγραμμα του Τρίτου Προγράμματος ανέρχεται στο 69,6% του ελληνικού πληθυσμού.

53. Από τον χάρτη που διέθεσε η EPT στο Ελεγκτικό Συνέδριο προκύπτει ότι η γεωγραφική κάλυψη είναι πολύ μικρότερη, με πολλές περιοχές της Κεντρικής Ελλάδος, της Πελοποννήσου, της Κρήτης, της Μακεδονίας και της Θράκης να βρίσκονται εκτός καλύψεως. Επίσης εκτός καλύψεως φαίνεται ότι βρίσκονται όλες οι Κυκλάδες και τα περισσότερα από τα λοιπά νησιά του Αιγαίου.

54. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι ενώ ο πομπός που βρίσκεται στην Κω καλύπτει μόνο την περιοχή της πόλεως της Κω και τα ανατολικά παράλια του νησιού, ο πομπός αυτός καλύπτει επίσης την Αλικαρνασσό, όπου βρίσκεται ένα από τα τουριστικότερα σημεία της Τουρκίας. Το ίδιο συμβαίνει και με τον πομπό που βρίσκεται στη Λέσβο, ο οποίος, από τον χάρτη κάλυψης που διατέθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο από την EPT, προκύπτει ότι καλύπτει τα απέναντι παράλια της Μικράς Ασίας μέχρι τη Σμύρνη. Αντίστοιχη παρατήρηση μπορεί να γίνει και για τον πομπό της Ρόδου ο οποίος, αν και δεν καλύπτει το νοτιότερο μέρος του νησιού, εντούτοις φαίνεται ότι καλύπτει περιοχές της απέναντι Μικράς Ασίας, που και αυτές είναι από τις τουριστικότερες της Τουρκίας.

55. Εδώ πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ακρόαση του Τρίτου Προγράμματος μέσω του δικτύου των πομπών FM της EPT έχει ιδιαίτερη σημασία για όσους κινούνται με όχημα, δεδομένου ότι εντός της οικίας παρέχεται η δυνατότητα ακρόασης του σταθμού μέσω του τηλεοπτικού δέκτη αλλά και του διαδικτύου.⁹

Η μετάδοση των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος από τη ψηφιακή τηλεόραση

56. Η ψηφιακή τηλεόραση έδωσε τη δυνατότητα στην Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση να εντάξει και τα ραδιοφωνικά της προγράμματα στην αλληλουχία των τηλεοπτικών προγραμμάτων τα οποία, κατά τρόπο αυτοματοποιημένο, καταγράφει ο τηλεθεατής στη μνήμη της τηλεοπτικής του συσκευής. Έτσι μαζί με τα τηλεοπτικά προγράμματα που εκπέμπονται ψηφιακά σε όλη την Ελλάδα, δηλαδή τα προγράμματα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης και τα λοιπά προγράμματα της ιδιωτικής τηλεόρασης, εντάσσονται

⁹ Η ακρόαση έργων συμφωνικής μουσικής δεν ενδείκνυται στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο ακροατής επιθυμεί να εμβαθύνει στην κατανόηση του μουσικού έργου, όμως η ακρόαση έργων συμφωνικής μουσικής εντός του αυτοκινήτου μπορεί να αποτελέσει για τον ακροατή που δεν έχει εξοικειωθεί με τα έργα της συμφωνικής μουσικής μία ευκαιρία ώστε να συμφιλωθεί με την ακρόαση τους. Άλλωστε όπως αναφέρθηκε κατά την ανάπτυξη του πρώτου πορίσματος υπάρχουν και λειτουργούν σε ραδιοφωνίας αναφοράς όπως ιδίως την Ελβετική αλλά και την Αυστραλιανή δημόσιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί μετάδοσης συμφωνικής μουσικής που στοχεύουν στον ακροατή ο οποίος επιθυμεί να ακούει κλασική μουσική παράλληλα με άλλη απασχόληση χωρίς αναγκάως να είναι σε θέση να εμβαθύνει στο μουσικό έργο το οποίο παρακολουθεί

στην ίδια αλληλουχία και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί της ΕΡΤ, και μόνον αυτοί, δηλαδή το Πρώτο Πρόγραμμα, το Δεύτερο Πρόγραμμα, το Δεύτερο Πρόγραμμα Λαϊκά, το Τρίτο Πρόγραμμα, η ΕΡΑσπορ, τα προγράμματα Kosmos και Kosmos Jazz και το πρόγραμμα Zeppelin.

57. Στο σημείο αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι, ως προς τα λοιπά ραδιοφωνικά προγράμματα πλην του Τρίτου, ο διερευνών μέσω του δέκτη του τις επιλογές που του παρέχονται είναι σε θέση αμέσως να διαπιστώνει αν ακούει μία ενημερωτική εκπομπή ή μία αθλητική εκπομπή ή αν ακούει μουσική pop, jazz, λαϊκή κλπ. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τις εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος, όπου κυρίως μεταδίδεται συμφωνική μουσική, δεδομένου ότι ο ήχος, από μόνος του, δεν παρέχει στον μέσο ακροατή επαρκείς πληροφορίες για το μουσικό έργο που μεταδίδεται. Τις περισσότερες φορές, ακόμα και αν ο μέσος ακροατής διαγνώσει τον συνθέτη του έργου, θα είναι δύσκολο αν μη αδύνατο να διαγνώσει από ποια συμφωνική ορχήστρα ή σολίστ εκτελείται ή ποιος είναι ο διευθυντής της ορχήστρας.

Το Τρίτο Πρόγραμμα δεν παρέχει τηλεοπτικά στον δέκτη πληροφορίες σχετικές με το περιεχόμενο του προγράμματος που εκπέμπεται εκτός από τον τίτλο του, ο οποίος εμφανίζεται σε όσους αναζητούν πληροφορίες για το πρόγραμμα, και μερικές γενικές πληροφορίες, όπου αυτό συμβαίνει, αναφορικά με τον παραγωγό του προγράμματος.

58. Η ψηφιακή τηλεόραση παρέχει στην ΕΡΤ μία μοναδική ευκαιρία να προσεγγίσει νέους ακροατές του Τρίτου Προγράμματος, την οποία όμως η ΕΡΤ ΑΕ δεν έχει εκμεταλλευτεί.

59. Η παρουσίαση του έργου μπορεί να γίνει από τεχνικής απόψεως με δύο τρόπους, είτε με την εναλλαγή κατά την ροή του προγράμματος ενός πίνακα ο οποίος παρουσιάζει κάθε φορά το έργο που μεταδίδεται κατά τρόπο αυτοματοποιημένο, είτε με την αναγγελία του συνόλου του προγράμματος και την ένδειξη του χρόνου εντός του οποίου κάθε μουσικό έργο μεταδίδεται.

Ο ακροατής με την πρώτη τεχνική εκδοχή έχει άμεσα στην οθόνη του την πληροφόρηση για το μουσικό έργο που ακούγεται, ενώ, με τη δεύτερη εκδοχή, θα πρέπει να έχει υπόψη του την τη δική του ώρα ακρόασης και να εντοπίσει στον πίνακα που θα αναγράφεται στην οθόνη ποιο μουσικό έργο ανταποκρίνεται στην ώρα αυτή.

Και στις δύο πάντως περιπτώσεις θα είναι σε θέση να γνωρίζει το μουσικό έργο και τον εκτελεστή του, κάτι το οποίο θα τον διευκολύνει στην καλύτερη κατανόηση του μουσικού έργου. Καθώς δε θα βρίσκεται και εντός της οικίας του, μπορεί να προβεί σε μία απαιτητικότερη ακρόαση του μουσικού έργου από αυτήν την οποίαν θα μπορούσε να είχε εντός του αυτοκινήτου του.

Η μετάδοση του Τρίτου Προγράμματος από τον ιστότοπο της ΕΡΤ ΑΕ

60. Το τρίτο και τελευταίο τεχνικό όχημα για την μετάδοση των προγραμμάτων των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος είναι το διαδίκτυο και ιδιαίτερα ο ιστότοπος του Τρίτου Προγράμματος που λειτουργεί εντός του ευρύτερου πλαισίου του ιστότοπου της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης.

Το Τρίτο Πρόγραμμα αναμεταδίδεται απευθείας διαδικτυακά, στον δε ιστότοπό του παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα που μεταδίδεται. Γενικότερα ο ακροατής μπορεί να πληροφορηθεί για τους παραγωγούς των εκπομπών που μεταδίδονται από τον σταθμό, ενώ περαιτέρω είναι δυνατόν να ακούσει εκπομπές που έχουν ήδη μεταδοθεί.

61. Σε σύγκριση με τις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς οι πληροφορίες που παρέχονται από τον ιστότοπο του Τρίτου Προγράμματος είναι εξαιρετικά πενιχρές. Για ορισμένες από τις εκπομπές του η μόνη πληροφορία που παρέχεται, εκτός από τον τίτλο της εκπομπής, είναι το βιογραφικό του παραγωγού της, δηλαδή δεν παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο συγκεκριμένης εκπομπής, και, ιδιαίτερα, δεν πληροφορείται ο επισκέπτης του ιστότοπου περί των μουσικών έργων που θα μεταδοθούν κατά την συγκεκριμένη εκπομπή και περί των εκτελεστών τους. Αν και αυτό δεν συμβαίνει πάντα, εντούτοις μπορεί να παρατηρήσει κανείς διατρέχοντας τον ιστότοπο του Τρίτου Προγράμματος ότι αυτό είναι ο κανόνας.

62. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί η καλή πρακτική που ακολουθεί ο ραδιοφωνικός σταθμός BBC Radio 3, ο οποίος παραθέτει σε συνεχή ροή και με αυτοματοποιημένο τρόπο πληροφορίες σχετικά με το συγκεκριμένο μουσικό έργο το οποίο ακούγεται κατά την χρονική στιγμή της επίσκεψης στον ιστότοπο του σταθμού από τον ακροατή.

Άλλη καλή πρακτική είναι αυτή που ακολουθεί ο γαλλικός ραδιοφωνικός σταθμός France-musique όπου αναγγέλλονται τα μουσικά έργα τα οποία περιλαμβάνονται σε κάθε εκπομπή, με συγκεκριμένες αναφορές στην ορχήστρα και στον διευθυντή της ορχήστρας ή των σολιστ, όπου συμμετέχει τέτοιος.

63. Ενδιαφέρον παρουσιάζει πάντως εδώ ότι, αν και ορισμένοι από τους παραγωγούς του Τρίτου Προγράμματος σε δικές τους σελίδες στο Facebook, παρουσιάζουν διεξοδικά το περιεχόμενο των εκπομπών τους, καθιστώντας πιο προσιτή την παρακολούθηση αυτών, η δυνατότητα αυτή δεν παρέχεται μέσω των ιστοσελίδων του Τρίτου Προγράμματος, προφανώς λόγω ελλείψεως κατάλληλης οργάνωσης των ιστοσελίδων ή τεχνικής υποδομής.

64. Ο ακροατής κλασικής μουσικής μέσω του διαδικτύου έχει εξαιρετικά ευρεία γκάμα επιλογών, ώστε η ακρόαση του Τρίτου Προγράμματος από αυτόν να μην είναι καθόλου αναγκαία, εφόσον άλλοι ραδιοφωνικοί σταθμοί άλλων

χωρών που μεταδίδονται διαδικτυακά, δημόσιοι και ιδιωτικοί, τού παρέχουν πολύ περισσότερες δυνατότητες επιλογής και μάλιστα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, με την άμεση ενημέρωσή του κατά την ακρόαση για το έργο και την εκτέλεσή του.

65. Εφόσον ο ξένος ραδιοφωνικός σταθμός παρέχει γραπτώς κάθε πληροφορία σχετικά με το μεταδιδόμενο έργο το εμπόδιο της γλώσσας δεν υφίσταται, καθώς μπορεί ο ελληνόφων επισκέπτης να έχει αυτόματη μετάφραση στα ελληνικά. Συνεπώς η διαφορά μεταξύ της προσφοράς του Τρίτου Προγράμματος και της προσφοράς των λοιπών σταθμών εξαλείφεται.

66. Ο δυνητικός ακροατής του Τρίτου Προγράμματος μέσω του διαδικτύου θα πρέπει να βρίσκει περισσότερο ελκυστική την ακρόαση του σταθμού από την ακρόαση άλλων ξένων ραδιοφωνικών σταθμών που εκπέμπουν διαδικτυακά συμφωνική μουσική.

Άλλως, η ακρόαση του Τρίτου Προγράμματος καθίσταται αλυσιτελής για τον ακροατή συμφωνικής μουσικής μέσω ραδιοφώνου που εκπέμπει από το διαδίκτυο και συνεπώς η διάθεση δημόσιου χρήματος για την μετάδοση των προγραμμάτων του Τρίτου έχει απλώς συμβολικό χαρακτήρα, στερούμενη της αναγκαίας αποτελεσματικότητας.

III

Το ευρύτερο περιβάλλον εντός του οποίου τοποθετείται το Τρίτο Πρόγραμμα έχει υποστεί δραματικές αλλαγές κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ώστε είναι αναγκαίο να επανατοποθετηθεί ο σταθμός ως προς τη στρατηγική του. Όταν ο ακροατής διαθέτει πλέον πρόσβαση μέσω του διαδικτύου σε αντίστοιχους ξένους ραδιοφωνικούς σταθμούς, ή όταν μέσω διαδικτυακών παρόχων ή εφαρμογών μπορεί να ακούει όποιο μουσικό έργο επιθυμεί, ο ρόλος του Τρίτου Προγράμματος σε αυτό το περιβάλλον χρήζει μελέτης ώστε τα διατιθέμενα για τη λειτουργία του κονδύλια να αποδώσουν όσο αποτελεσματικότερα γίνεται.

Εξέταση του περιβάλλοντος του Τρίτου Προγράμματος

67. Το Τρίτο Πρόγραμμα άρχισε να λειτουργεί το 1954,¹⁰ σε μία εποχή όπου η κρατική ραδιοφωνία είχε το μονοπώλιο στην εκπομπή ραδιοφωνικών εκπομπών, ενώ ακόμη δεν υπήρχε η τηλεόραση, ούτε βέβαια και το διαδίκτυο. Οι ακροατές του ραδιοφώνου, μέχρις ότου εμφανίστηκε η τηλεόραση, είχαν τέσσερις επιλογές σταθμών, το Εθνικό Πρόγραμμα, με ενημερωτικές και ψυχαγωγικές εκπομπές, το Δεύτερο Πρόγραμμα, με ψυχαγωγικές εκπομπές για το ευρύ κοινό, τον σταθμό των Ενόπλων Δυνάμεων, ένα κατά βάση ψυχαγωγικό σταθμό που δεν απευθυνόταν αποκλειστικά σε στρατιωτικούς, και το Τρίτο Πρόγραμμα.

Αν κάποιος αναζητούσε ραδιοφωνικό σταθμό στο ραδιόφωνό του θα έπρεπε να επιλέξει έναν από τους τέσσερις αυτούς σταθμούς, εκτός αν διέθετε ισχυρό δέκτη ώστε να μπορεί να ακούει τις εκπομπές βραχέων κυμάτων ραδιοφωνικών σταθμών εκτός Ελλάδος, που όμως ο ήχος τους ήταν κακής ποιότητας.

68. Η τηλεόραση εμφανίστηκε και επικράτησε από τα τέλη της δεκαετίας του 60 παρέχοντας ψυχαγωγικές και ενημερωτικές εκπομπές, κάτι που είχε ως συνέπεια τον ανταγωνισμό μεταξύ ραδιοφώνου και τηλεοράσεως. Για να γίνει αντιληπτή η έκταση του ανταγωνισμού πρέπει πάντως να ληφθεί υπόψη ότι οι τηλεοπτικές εκπομπές των δύο καναλιών τότε, του ΕΙΡ (Εθνικό Ίδρυμα Ραδιο-

¹⁰ Το Μάρτιο του 1954 αναγγέλλεται η δημιουργία του Τρίτου Προγράμματος. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1954 τελούνται τα επίσημα εγκαίνια του σταθμού που συγκροτείται σύμφωνα με το πρότυπο του Τρίτου Προγράμματος του BBC. Το Τρίτο Πρόγραμμα αποτελεί δημιούργημα του Διονυσίου Ρώμα, θεατρανθρώπου και σημαντικού στελέχους για χρόνια του Ε.Ι.Ρ.. Ο σταθμός στις αρχές της λειτουργίας του μετέδιδε μόνο κλασική μουσική από τις 19:00-24:00. Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.41, Νίκος Σφέτσας –Δ/ντης Μουσείου – Αρχείου ΕΡΤ, Βάλια Σερέτη, «Ιστορικό της Ελληνικής Ραδιοφωνίας», στο αφιέρωμα 70 χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία σελ.22 επ.

φωνίας) και της YENEΔ (Υπηρεσία Ενημέρωσης Ενόπλων Δυνάμεων), δεν εκπέμπονταν όλη την ημέρα αλλά μόνο απογευματινές και βραδινές ώρες.

69. Η εποχή του Τρίτου Προγράμματος επί Μάνου Χατζιδάκι, περίοδος αναφοράς για πολλούς ακροατές του σταθμού, συνέπεσε με την περίοδο κατά την οποία η τηλεόραση είχε επικρατήσει του ραδιοφώνου. Όμως το Τρίτο Πρόγραμμα, που μετεδίδετο τότε εντός του πλαισίου του κρατικού μονοπωλίου των τεσσάρων ραδιοφωνικών σταθμών, παρείχε στον ακροατή του μία πολιτισμική πρόταση την οποία δεν παρείχε ούτε η τότε τηλεόραση ούτε οι λοιποί ραδιοφωνικοί σταθμοί.

70. Ακολούθησε στο τέλος της δεκαετίας του 80 η επικράτηση των ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών και εν συνεχεία των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών. Οι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί, που έπρεπε να συντηρηθούν από τις διαφημίσεις που μετέδιδαν, παρείχαν ένα ψυχαγωγικό πρόγραμμα στους ακροατές τους, κάτι αντίστοιχο με αυτό που παρείχαν και οι κρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί εκτός από το Τρίτο Πρόγραμμα.

71. Σε αυτή τη χρονική περίοδο, δηλαδή στα τέλη της δεκαετίας του 80, σχηματοποιείται η διάκριση μεταξύ Τρίτου Προγράμματος της δημόσιας ραδιοφωνίας και των λοιπών ραδιοφωνικών σταθμών, υπό την έννοια ότι στους ακροατές του Τρίτου Προγράμματος προσφερόταν ένα προϊόν το οποίο δεν προσφερόταν από τους άλλους σταθμούς της δημόσιας ραδιοφωνίας, καθώς οι άλλοι σταθμοί της δημόσιας ραδιοφωνίας, δηλαδή το εθνικό πρόγραμμα που είχε μετονομαστεί σε Πρώτο Πρόγραμμα, το Δεύτερο Πρόγραμμα και ο σταθμός των Ενόπλων Δυνάμεων, ο οποίος είχε ενσωματωθεί εντός της ΕΡΤ ΑΕ, μετέδιδαν είδη μουσικής που μεταδίδονταν επίσης και από τους ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.

72. Από τα τέλη της δεκαετίας του 90 και με την έναρξη πλέον του εικοστού πρώτου αιώνα το διαδίκτυο εισέρχεται δυναμικά στην καθημερινότητα των Ελλήνων. Εντάσσεται στο ραδιοφωνικό περιβάλλον του Τρίτου Προγράμματος με την εξής διπλή προοπτική:

Από τη μία μεριά είναι δυνατόν ο Έλληνας ακροατής ευρισκόμενος στην Ελλάδα μέσω του διαδικτύου να ακούει ραδιοφωνικές εκπομπές από όλο τον κόσμο και συνεπώς και ραδιόφωνα τα οποία εκπέμπουν παρόμοιο πρόγραμμα με αυτό του Τρίτου, δηλαδή εκπομπές συμφωνικής μουσικής.

Από την άλλη, ο Έλληνας ακροατής μπορεί να ακούει εφόσον το επιθυμεί μέσω διαφόρων εφαρμογών όπως κυρίως στο YouTube οποιοδήποτε μουσικό έργο επιθυμεί και μάλιστα σε μεγάλη προσφορά εναλλακτικά, από διάφορες ορχήστρες με διάφορους εκτελεστές και διευθυντές ορχήστρας.

73. Αυτό είναι το περιβάλλον του Τρίτου Προγράμματος σήμερα. Δεν είναι πλέον ένα περιβάλλον μονοπωλιακού δημοσίου ραδιοφώνου με ελάχιστες εναλ-

λακτικές λύσεις για τον ακροατή, ούτε είναι ένα περιβάλλον στο οποίο ο ακροατής έχει μόνο τη δυνατότητα να ακούει ραδιοφωνικές εκπομπές έστω και ξένων ραδιοφωνικών σταθμών. Η προσφορά πλέον είναι τεράστια και οι δυνατότητες επιλογής των ακροατών εμφανίζονται ως απεριόριστες.

74. Παρά την πλήρη μεταβολή του περιβάλλοντος και την οιονεί περιθωριοποίηση του ραδιοφώνου εντός του περιβάλλοντος αυτού, το ελληνικό «Τρίτο Πρόγραμμα» διατηρεί εν τούτοις μία προνομιούχο θέση. Καθώς δεν έχει ακόμη γενικευτεί η ακρόαση εντός του αυτοκινήτου ραδιοφωνικών εκπομπών που μεταδίδονται από το διαδίκτυο, το Τρίτο Πρόγραμμα, του οποίου οι εκπομπές μεταδίδονται από πομπούς των FM, είναι η μόνη δυνατότητα που υπάρχει για τον ακροατή συμφωνικής μουσικής όταν κινείται με αυτοκίνητο. Η εμφάνιση της ψηφιακής τηλεόρασης παρέσχε μια άλλη ευκαιρία όπως προαναφέρθηκε. Κατά την αυτόματη ανίχνευση τηλεοπτικών σταθμών που παρέχονται ψηφιακά από επίγειους σταθμούς αναμετάδοσης ο τηλεθεατής ανιχνεύει και αποθηκεύει στην ίδια αλληλουχία αποθήκευσης και τους ραδιοφωνικούς σταθμούς οι οποίοι προς το παρόν είναι μόνο ραδιοφωνικοί σταθμοί της ΕΡΤ ΑΕ.

Η στρατηγική της ΕΡΤ ΑΕ για το Τρίτο Πρόγραμμα

75. Στο στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο της ΕΡΤ 2020-2024 δεν υπάρχει διακριτή αναφορά στο Τρίτο Πρόγραμμα. Η μόνη αναφορά που μπορεί κανείς να δει είναι στο κεφάλαιο “*Στρατηγική προτεραιότητα στο κοινό*”, όπου αναφέρεται απλώς αυτό που αποκαλείται στο κείμενο διακριτή ταυτότητα και χαρακτηρισμός ανά κανάλι και σταθμό.

Σχετικά με το Τρίτο Πρόγραμμα αναφέρονται τα εξής:

Στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο της ΕΡΤ 2020-2024 [αναφορά στο Τρίτο Πρόγραμμα]

«Ο σταθμός επικεντρώνεται σε θέματα Τέχνης και πολιτισμού μεταδίδει λόγια και κλασική μουσική και προγράμματα λόγου και τέχνης, προγράμματα για τα πολιτιστικά ρεύματα, προγράμματα από το αρχείο της ΕΡΤ και μετάδοσης κλασικών και σύγχρονων θεατρικών έργων».

Η αναφορά αυτή είναι προδήλως περιγραφική, αναφέρεται σε ό,τι ο σταθμός μεταδίδει, χωρίς να τίθενται στόχοι και ιδίως χωρίς να προηγείται μία ανάλυση του περιβάλλοντος εντός του οποίου οι στόχοι αυτοί θα προσδιορισθούν και εν συνεχεία θα καταστρωθεί η στρατηγική επίτευξής τους.

76. Το στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο 2020-2024 περιέχει μία μελέτη περιβάλλοντος, η οποία όμως αφορά το σύνολο της ΕΡΤ και όχι ειδικώς το Τρίτο

Πρόγραμμα. Βρίσκεται στη σελίδα 10 του κειμένου με τίτλο εξωτερικό περιβάλλον και παραπέμπει σε ανάλυση στην οποία προέβη η εταιρεία [...] για λογαριασμό της EPT AE.

77. Στην ανάλυση «*swot strength weaknesses opportunities and threats*» τα αναφερόμενα είναι γενικά, όχι μόνο για το Τρίτο Πρόγραμμα, στο οποίο δεν γίνεται καμία αναφορά, αλλά ακόμα και για την ίδια την EPT AE σε σχέση με ό,τι επακολουθεί. Η ανάλυση αυτή είναι λακωνική, η σύνδεση στόχων και μέσων είναι χαλαρή ώστε να μπορεί να γίνει πράγματι λόγος για στρατηγική, ενώ οι στόχοι δεν συνοδεύονται από ποσοτικοποιημένη ανάλυση των κριτηρίων επίτευξής τους.

Το στοιχειώδες μιας στρατηγικής για το Τρίτο Πρόγραμμα θα ήταν να έχει προηγηθεί μία πραγματική ανάλυση του περιβάλλοντος του Τρίτου Προγράμματος με αναφορά σε απολύτως σύγχρονες συνθήκες και δεδομένα κατά την περίοδο την οποία καλύπτει το στρατηγικό σχέδιο, δηλαδή από 2020 έως 2024.

78. Οι αναφορές σε περιόδους κατά τις οποίες το Τρίτο Πρόγραμμα λειτουργούσε για τον Έλληνα ακροατή κλασικής μουσικής σχεδόν μονοπωλιακά έχουν ριζικά μεταβληθεί. Η προσφορά ραδιοφωνικών σταθμών που μεταδίδουν κλασική μουσική είναι πλέον τεράστια ενώ συγχρόνως έχουν αναπτυχθεί και μέσα διαδικτυακά τα οποία επίσης συναγωνίζονται τις παραγωγές του τρίτου προγράμματος.

Το βασικό ερώτημα που τίθεται στο νέο περιβάλλον είναι πλέον τί ρόλο μπορεί να παίξει ένας ραδιοφωνικός σταθμός του δημόσιου φορέα ραδιοφωνίας εντός ενός περιβάλλοντος τέτοιας ευρύτατης προσφοράς ραδιοφωνικής ύλης συμφωνικής μουσικής.

79. Συνεπώς το συμπέρασμα το οποίο μπορεί να αντληθεί αναφορικά με το κείμενο στρατηγικής που διαθέτει η EPT AE είναι ότι η τελευταία δεν έχει στρατηγική σχετικά με το Τρίτο Πρόγραμμα.

80. Η διοίκηση του Τρίτου Προγράμματος θεωρεί πάντως ότι ο σταθμός είναι επιτυχημένος συγκρίνοντας τα ποσοστά ακροαματικότητας του σταθμού με τα ποσοστά ακροαματικότητας αντίστοιχων ραδιοφωνικών σταθμών στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία, δηλαδή με το BBC Radio 3 και το σταθμό France-musique.

81. Η σύγκριση δεν είναι επιτυχής για δύο λόγους:

Ο πρώτος λόγος είναι ότι και στις δύο ως άνω χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία, λειτουργούν ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί οι οποίοι μεταδίδουν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα συμφωνική μουσική. Στις χώρες αυτές δεν υφίσταται δηλαδή το οιονεί μονοπώλιο μετάδοσης έργων συμφωνικής μουσικής το οποίο κατέχει στην Ελλάδα το Τρίτο Πρόγραμμα.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι στις χώρες αυτές υφίσταται και ένας δεύτερος ραδιοφωνικός σταθμός ο οποίος μεταδίδει εκπομπές λόγου, και ως εκ τούτου είναι φυσικό η ακροαματικότητα ενός σταθμού που μεταδίδει αποκλειστικά συμφωνική μουσική να είναι μειωμένη, εφόσον η δημόσια ραδιοφωνία στις χώρες αυτές παρέχει τη δυνατότητα ακρόασης ενός δεύτερου πολιτισμικού ραδιοφώνου.

82. Είναι πάντως ενδιαφέρον να υπογραμμιστεί η σύγκριση την οποία πραγματοποιεί η διεύθυνση του Τρίτου Προγράμματος με τις άλλες ραδιοφωνίες αναφοράς. Η διοίκηση του σταθμού θεωρεί ότι το Τρίτο Πρόγραμμα ανήκει στη μεγάλη οικογένεια που στην Έκθεση αυτή ορίστηκε ως *δημόσια ραδιοφωνία αναφοράς* και η οποία περιλαμβάνει τους ραδιοφωνικούς σταθμούς με εκπομπές πολιτισμικού περιεχομένου, είτε είναι εκπομπές μετάδοσης έργων συμφωνικής μουσικής είτε είναι εκπομπές που αναφέρονται στα γράμματα, τις τέχνες, το θέατρο κλπ.

Αν πράγματι είναι έτσι, τότε το πρώτο πόρισμα που περιέχεται σε αυτήν την Έκθεση θα πρέπει να γίνει αντιληπτό από την διοίκηση του σταθμού όχι ως σύσταση για μελέτη, αλλά ως σύσταση για ευθυγράμμιση του Τρίτου Προγράμματος της δημόσιας ραδιοφωνίας με τις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς, στην οικογένεια των οποίων το ίδιο το Τρίτο Πρόγραμμα θεωρεί ότι ανήκει, και με τις οποίες είναι συνακόλουθα συγκρίσιμο.

IV

Η μουσική ταυτότητα του Τρίτου Προγράμματος δεν έχει διευκρινιστεί ενόψει του βασικού ρόλου του ως σταθμού μετάδοσης έργων κλασικής μουσικής. Οι εκπομπές μετάδοσης άλλων μουσικών ειδών δεν είναι ευκρινές με τι κριτήρια προγραμματίζονται ούτε γιατί το συγκεκριμένο είδος μουσικής που μεταδίδεται σε αυτές έχει επιλεγεί.

Η μουσική ταυτότητα του Τρίτου Προγράμματος σύμφωνα με δεδομένα της γένεσής του

83. Το Τρίτο Πρόγραμμα δημιουργήθηκε, όπως αναφέρθηκε ήδη, το 1954 προκειμένου να αποσυμφορηθεί από την κλασική μουσική που μετέδιδε τότε το Εθνικό Πρόγραμμα, ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός του Κράτους.¹¹

84. Η ραδιοφωνία ξεκίνησε στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1920 με κύριο αντικείμενο τη μετάδοση ηχογραφημένων συναυλιών κλασικής μουσικής.¹² Με την πάροδο όμως των δεκαετιών οι εκπομπές που μεταδίδονταν από την κρατική ραδιοφωνία άλλαξαν περιεχόμενο, ιδίως όταν, λόγω μαζικής παραγωγής φθηνών ραδιοφωνικών δεκτών, οι ακροατές του ραδιοφώνου έπαψαν να είναι

¹¹ "Η λειτουργία του σταθμού ξεκίνησε έπειτα από διαμαρτυρίες των ακροατών του Εθνικού και του Δευτέρου Προγράμματος οι οποίοι θεωρούσαν πως η κλασική μουσική κάλυπτε μεγάλο μέρος του ραδιοφωνικού χρόνου. Έτσι, οι ιθύνοντες του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας, με πρωτοβουλία του συγγραφέα Διονυσίου Ρώμα, προχώρησαν στη δημιουργία ενός σταθμού αφιερωμένου στην κλασική μουσική και τους μεγάλους Ευρωπαίους κλασικούς συνθέτες. «Ξέρουμε πως οι περισσότεροι ακροαταί προτιμούν τις ελαφρές μουσικές εκπομπές και βαριούνται με την κλασική μουσική και τις ομιλίες. Θα είναι λοιπόν ικανοποιημένοι όταν με το Τρίτο Πρόγραμμα θα αποσυμφορηθούν τα άλλα δύο προγράμματα από τις αρκετά βαριές εκπομπές και θα δώσουν περισσότερο χρόνο στις ελαφρές και διασκεδαστικές εκτελέσεις...» έγραφε ο Διονύσιος Ρώμας, σκιαγραφώντας τη νέα δομή του Τρίτου Προγράμματος." Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.41,43

¹² "Όταν οι σχολιαστές και οι ευθυμογράφοι ασχολούνται με τη λειτουργία των πρώτων δεκτών που φθάνουν στην Ελλάδα, αναφέρονται πάντα σε προγράμματα κλασικής μουσικής. Το ραδιόφωνο μπήκε από την αρχή στη ζωή μιας κατηγορίας ατόμων που είχαν μουσικά ενδιαφέροντα και έγινε το αποκλειστικό ενδιαφέρον μιας ελίτ. Είχε παγιωθεί στη συνείδηση του κόσμου πως ραδιόφωνο σημαίνει καταρχήν συναυλία, δηλαδή κλασική μουσική. Το όραμα της ραδιοφωνίας είναι συνδεδεμένο με την κλασική μουσική. Κάθε φορά που γινόταν λόγος για ραδιόφωνο, απαραίτητη ήταν η αναφορά στη συναυλία ή στην όπερα. Με αυτή τη νοοτροπία χαράχθηκε ο δρόμος προς την καθιέρωση της ραδιοφωνίας. Από αυτή την άποψη δεν θα ήταν υπερβολικό να πούμε πως η περίοδος των πρώτων ραδιοφωνικών σκιρτημάτων είναι η προϊστορία του Τρίτου Προγράμματος." Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.13,15,19,32

μόνο, όπως συνέβαινε αρχικά, μεγαλοαστοί.¹³ Παρά την έναρξη λειτουργίας ενός Δεύτερου Προγράμματος, το 1952,¹⁴ το οποίο μετέδιδε ελαφρά μουσική, η μετάδοση κλασικής μουσικής από το Εθνικό Πρόγραμμα κατέστη προβληματική, καθώς η πίεση από το κοινό, που μετεφερότο με δημοσιεύματα του τύπου για περισσότερη ελαφρά μουσική και στο Εθνικό Πρόγραμμα, ήταν μεγάλη.¹⁵

85. Βρέθηκε τότε ένας εγκαταλελειμμένος ραδιοφωνικός πομπός από τη γερμανική κατοχή, επισκευάστηκε και λειτούργησε ως «Τρίτο Πρόγραμμα» με τετράωρη μετάδοση εκπομπών, από τις 20.00 μέχρι τις 00.00 κάθε ημέρα.¹⁶

86. Το αρχικό λοιπόν Τρίτο Πρόγραμμα δημιουργήθηκε για να μεταδίδει κλασική μουσική, για τους δεδομένους φίλους της κλασικής μουσικής, επειδή μάλιστα η μετάδοση κλασικής μουσικής στα άλλα ραδιοφωνικά προγράμματα προκαλούσε αντιδράσεις των ακροατών.

87. Όμως, οι δημιουργοί του Τρίτου Προγράμματος δεν έβλεπαν έτσι την αποστολή του νέου ραδιοφωνικού σταθμού. Αυτοί φιλοδοξούσαν να δημιουργήσουν στην Ελλάδα, με το «Τρίτο Πρόγραμμα» το αντίστοιχο του Radio 3 του

¹³ "Με τους δίσκους, τη συμφωνική ορχήστρα του Σταθμού και τα ρεσιτάλ συμπληρωνόταν ένα μουσικό πρόγραμμα, που έκανε τη μεγάλη μερίδα του κοινού να δυσφορεί. Η μεσαία τάξη που έχει τις δικές της προτιμήσεις, έχει στο μεταξύ αποκτήσει φθηνά ραδιόφωνα, που μια ελληνική βιομηχανία έχει ρίξει στην αγορά. Απροσδόκητα λοιπόν για όλους αυτούς που είχαν ταυτίσει το ραδιόφωνο με τη συναυλία, ορθώνεται μια διαφορετική γκάμα απαιτήσεων. Ελαφρά μουσική, χορευτική μουσική, τραγούδια της μόδας, παραδοσιακή δημοτική μουσική με την αυθεντική φωνή και τα λαϊκά όργανα." Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, EPT A.E., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.27.

¹⁴ "Στην ελαφρά μουσική το ραδιοφωνικό πρόγραμμα σημειώνει μια συνεχή σειρά ανανεώσεων, με αποκορύφωμα τη δημιουργία του Δεύτερου Προγράμματος που αρχίζει να εκπέμπει στις 11 Μαΐου του 1952. Το Δεύτερο Πρόγραμμα ήταν ραδιόφωνο άλλου ύφους, με κεντρικό περιεχόμενο τις ειδήσεις, το ραδιορεπορτάζ, τις ζωντανές εκπομπές και ένα μουσικό πρόγραμμα με αποδέκτη ένα ευρύτερο κοινό, καλύπτοντας έτσι τις ανεκπλήρωτες νέες ανάγκες κάποιων μεριδίων της "υπό οικοδόμησιν" ελληνικής πραγματικότητας." Νίκος Σφέτσας –Δ/ντης Μουσείου –Αρχείου EPT, Βάλια Σερέτη, «Ιστορικό της Ελληνικής Ραδιοφωνίας», στο αφιέρωμα 70 χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία σελ.22 επ. Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, EPT A.E., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.35.

¹⁵ "Ξέρουμε πως, οι περισσότεροι ακροαταί προτιμούν τις ελαφρές μουσικές εκπομπές και βαριούνται με την κλασική μουσική και τις ομιλίες. ...Ξέρουν επίσης, πως στον τόπο μας υπάρχει ένα αρκετά μεγάλο κοινό μορφωμένων και καλλιεργημένων ανθρώπων, που δε μπορούν να υποφέρουν τις ελαφρότητες και διγούν για κλασική, για άφθονη κλασική μουσική, για σοβαρές θεατρικές εκπομπές, για λογοτεχνία, φιλοσοφία και επιστήμη. Όταν υπάρξει ραδιοφωνικός χώρος για όλα αυτά, όταν καταληφθεί η σημερινή προγραμματική στενότητα, τότε το γούστο του ενός δεν θα ενοχλεί το γούστο του άλλου, τότε θα μπορεί κανείς να ακούει όποτε θέλει αυτό που θέλει και τότε -ίσως μόνο τότε- το γούστο του ενός θα μπορέσει να γίνει και γούστο του άλλου." Απόσπασμα από το σημείωμα του Διονυσίου Ρώμα με τον τίτλο "Ραδιοφωνία" στο Ραδιοπρόγραμμα (10-17 Ιουλίου 1954).

¹⁶ "Η απόφαση για τη δημιουργία ενός Τρίτου Προγράμματος είναι αναμφισβήτητη του Διονυσίου Ρώμα. Η μαρτυρία της συζύγου του Διευθυντή προγράμματος, Μαρίας Ρώμα, όπως καταγράφηκε σε τηλεφωνική της συνέντευξη το Φθινόπωρο του 1998, είναι απολύτως σαφής. «Ηρθε ένα μεσημέρι στο σπίτι και ήταν πολύ ευχαριστημένος. Τον ρώτησα ποιος ήταν ο λόγος και μου απάντησε πως αποφάσισε με ποιον τρόπο θα αξιοποιούσε έναν μισοχαλασμένο πομπό, που βρισκόταν αχρησιμοποίητος στα υπόγεια του Ζαπτείου από την εποχή των Γερμανών. Θα δημιουργήσουμε ένα Τρίτο Πρόγραμμα, μου είπε, που θα μεταδίδει μόνο κλασική μουσική". Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, EPT A.E., Ελληνική Ραδιοφωνία, σελ.39 επ.

BBC, ενός ραδιοφωνικού σταθμού που συνέδεε την κλασική μουσική με τη σκέψη, τον λόγο, το θέατρο και την τέχνη.¹⁷

Όταν λειτούργησε το Τρίτο Πρόγραμμα στην Ελλάδα και κάποιοι ειρωνεύθηκαν την απόσταση που το χώριζε από το Radio 3 του BBC, οι υπεύθυνοι του σταθμού επικαλέστηκαν τις πενιχρές οικονομικές δυνατότητες της Ελλάδας, διατηρώντας την υπόσχεσή τους για μελλοντικές αλλαγές αν θα άλλαζαν οι αντοχές της οικονομίας.¹⁸ Έτσι, στο τετράωρο πρόγραμμα του σταθμού, στο οποίο προστέθηκε μετά δύο χρόνια και μια ακόμη απογευματινή ώρα, μεταδίδονταν μόνο έργα κλασικής μουσικής, ένα είδος δυσκοθήκης, με αναγγελία του μεταδιδόμενου έργου πριν και μετά τη μετάδοσή του.

88. Οι άνθρωποι που στελέχωσαν το Τρίτο Πρόγραμμα δεν περιόρισαν τις φιλοδοξίες τους εξαιτίας της οικονομικής καχεξίας του σταθμού και της χώρας. Στο περιορισμένο πλαίσιο όπου έπρεπε να κινηθούν, προέβαλαν μια αποστολή του σταθμού που την έβλεπαν εγγενή στη λειτουργία του, να προβάλλει την ελληνική παραγωγή έργων κλασικής μουσικής όπως μετεξελίχθηκε, και μάλιστα να την προβάλλει δίνοντας βήμα σε Έλληνες καλλιτέχνες και στις ορχήστρες συμφωνικής μουσικής της χώρας.

89. Οι ώρες μετάδοσης του προγράμματος, οι πομποί εκπομπής του στην Ελλάδα, οι οικονομικές του δυνατότητες εξαρτώνταν από την κεντρική διεύθυνση της Ραδιοφωνίας. Οι αλλαγές, ή ήταν ασήμαντες ή, αν ήταν σημαντικές, δεν διαρκούσαν.

90. Έτσι κινήθηκε ο σταθμός την πρώτη εικοσαετία και μέχρι το 1974. Από τη μια ένας σταθμός που μετέδιδε κλασική μουσική για να ικανοποιήσει ένα δεδομένο υπαρκτό κοινό και από την άλλη ένας πυρήνας ανθρώπων εντός του Τρίτου Προγράμματος με φιλοδοξίες επέκτασης του προγράμματος, κατάκτησης νέου κοινού, παρέμβασης στα ελληνικά μουσικά δρώμενα.

Η «εποχή Χατζιδάκι» για το Τρίτο Πρόγραμμα

91. Η «εποχή Χατζιδάκι» για το Τρίτο Πρόγραμμα, που διήρκεσε επτά έτη, από το 1975 έως το 1982, μετέβαλε τον σταθμό σε ό,τι οι δημιουργοί του είχαν

¹⁷ "Η θεματολογία των εκπομπών της πρώτης περιόδου ήταν βεβαίως μουσική, δεν εστιαζόταν ωστόσο αυστηρά στη λόγια μορφή της τέχνης των ήχων. Υπήρχαν και εκπομπές πιο ποικίλης ύλης με αφροαμερικανική μουσική, με ιταλικές καντσονέτες και σερενάτες καθώς και με τραγούδια του Gershwin. Ο λόγος δεν απουσιάζει εντελώς από το Τρίτο Πρόγραμμα, έστω και λόγος αναφερόμενος σε μουσική εκπομπή. Το Τρίτο Πρόγραμμα παρά την περιορισμένη του εμβέλεια, αποκτά ένα κοινό σταθερά προσηλωμένο στις επιλογές του. Οι φίλοι της κλασικής μουσικής γίνονται σταθεροί θιασώτες του Τρίτου Προγράμματος." Γιώργος Χατζιδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία σελ.49

¹⁸ "Με παγερή σιωπή υποδέχθηκε ο Τύπος τη λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος. Πολλές εφημερίδες μάλιστα δεν δημοσίευσαν την αναγγελία έναρξης και κάποιες άλλες καθυστέρησαν πολύ να βάλουν το Τρίτο Πρόγραμμα στη σχετική στήλη των ραδιοφωνικών προγραμμάτων. Μοναδική εξαίρεση το "Ελεύθερον Βήμα". Γιώργος Χατζιδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία σελ. 41, 56

οραματιστεί για αυτόν και σε ό,τι ο πυρήνας των ανθρώπων του φιλοδόξησαν διαχρονικά να γίνει. Το Τρίτο Πρόγραμμα μεταβλήθηκε πράγματι σε μια ελληνική εκδοχή του Radio 3 του BBC.

92. Η μεταδιδόμενη από τον σταθμό μουσική περιέλαβε και άλλα είδη μουσικής, όπως jazz, rock ή ethnic, δόθηκε έμφαση στη σύγχρονη κλασική μουσική, ενώ το πρόγραμμα μουσικής διαρθρώθηκε θεματικά με βάση τις μουσικές επετείους. Επιπλέον προστέθηκαν εκπομπές, λόγου και τέχνης.

Εάν μελετήσει κανείς τα έντυπα-ένθετα στο περιοδικό "Ραδιοτηλέοραση" του τότε Τρίτου, που αποτελούσαν ένα βασικό εργαλείο προβολής, θα δει ότι το κύριο βάρος πέφτει στη δυτική έντεχνη μουσική σε όλα τα είδη της. Επίσης, μουσικές που δεν είναι *stricto sensu* δυτική ευρωπαϊκή, είχαν το χαρακτήρα της αυθεντικότητας και σπανιότητας, από πορτογαλέζικα *fados* μέχρι "κλασική" μουσική από την Ινδία, το Μπαλί, την πολυρυθμία κρουστών από την Γκάνα ή την Αραβική με κορυφαίους σολίστ. Ήταν προσεκτικά επιλεγμένες μονάδες που είχαν μεγάλη διεισδυτικότητα σε ένα κοινό που όπως έδειχναν οι αντιδράσεις του, ζητούσε ειδική ενημέρωση. Στην ουσία όλες αυτές οι εκπομπές, ήταν ψηφιδωτά σε ένα πρόγραμμα που σχεδιάζονταν από την επιτροπή προγράμματος υπό το Μάνο Χατζιδάκι, με μία "συνθετική" ματιά, συνήθως με διάρκεια ενός τριμήνου που άλλαζε και μεταμόρφωναν εκτός από κάποιες σταθερές.

Έτσι το Τρίτο Πρόγραμμα μεταμορφώθηκε, από μία «ελιτίστικη δυσκοθήκη» που ήταν πριν, κατά τον χαρακτηρισμό του νέου του διευθυντή,¹⁹ σε ένα πόλο πολιτισμικής παρέμβασης στην ελληνική κοινωνία, με στόχευση σε ένα νέο διευρυμένο ακροατήριο και συγχρόνως με ένα διευρυμένο δίκτυο αναμετάδοσης σε όλη την επικράτεια και με διευρυμένο ωράριο λειτουργίας.

93. Ήταν σαφές ότι δεν στόχευε πλέον να καλύψει τις ανάγκες ακρόασης

¹⁹ «Ζητάμε ν' αλλάξουμε την παθητική σχέση ακροατή-ραδιοφώνου, που υπήρχε μέχρι σήμερα. Να ενεργοποιήσουμε τον ακροατή με αφυπνιστικούς ερεθισμούς σε προβλήματα σκέψης και τέχνης», δήλωνε σε συνέντευξή του για το Τρίτο Πρόγραμμα ο Μάνος Χατζιδάκις. Ο Μάνος Χατζιδάκις αναλαμβάνοντας το Τρίτο Πρόγραμμα έφερε τη μεγάλη αλλαγή με το τρίπτυχο "Τέχνη-Παιδεία-Ενημέρωση". Τα μικρόφωνα τέθηκαν στη διάθεση των συγγραφέων, ποιητών και πεζογράφων, σε εκπομπές που μπορεί να είχαν διάρκεια πέντε λεπτών-μόνον ανάγνωση- μέχρι ωριαίες εκπομπές σε ένα συνδυασμό ομιλίας με το συγγραφέα. Επρόκειτο για μια νέα προσέγγιση της λογοτεχνίας μέσω του ραδιοφώνου που δεν μπορούσε παρά να ευνοήσει και τη διάδοση του λογοτεχνικού βιβλίου. Μιχάλης Μήτρας- Παραγωγός εκπομπών λόγου ΕΡΑ Α' και Γ' Πρόγραμμα 1983-2003, "Η λογοτεχνία στο ραδιόφωνο", στο αφιέρωμα 70 χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία σελ.78

"Το χαμένο στη στυφή και άκαμπτη γραφειοκρατική και δημοσιοϋπαλληλική ζούγκλα πρόσωπο της τότε ραδιοφωνίας ξαναβρήκε τη θωριά του. Η γκριμάτσα της σοβαρότητας υπέστη κατά κράτος ήττα από τη χαρά του αυθόρμητου. Η υστερική προσκόλληση στους τύπους ανετράπη από δίχως όρια και ωράρια ενθουσιώδη πράξη". Αντώνης Κοντογεωργίου Διευθυντής χορωδίας ΕΡΤ, "Ένα άχρηστο μάθημα ιστορίας", στο αφιέρωμα 70 χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία σελ. 202 επ. Το Τρίτο Πρόγραμμα παρήγαγε πολιτισμό και εκτός ραδιοφώνου με τις εξωτερικές εκδηλώσεις που γίνονταν όπως οι εκδηλώσεις στην Εθνική Πινακοθήκη, ο Μουσικός Αύγουστος στο Ηράκλειο. Γιώργος Χατζηδάκης, Χρονικό, 41 χρόνια, 1954-1995, Τρίτο πρόγραμμα, ΕΡΤ Α.Ε., Ελληνική Ραδιοφωνία σελ. 81 επ.

κλασικής μουσικής ενός ακροατή που περιστασιακά θα βρισκόταν στη συχνότητά του, αλλά ότι στόχευε να προσελκύσει ένα πιστό ακροατήριο που θα διαμόρφωνε τις μουσικές του προτιμήσεις με βάση την ενημέρωση, τη διαπαιδαγώγηση και την κατεύθυνση που θα δεχόταν από ένα παρεμβατικό στην πολιτιστική ζωή της χώρας Τρίτο Πρόγραμμα.

Είναι το Τρίτο Πρόγραμμα μια πολιτισμική κοινότητα;

94. Η νέα ταυτότητα του σταθμού παρέμεινε αναλλοίωτη από τότε. Μπορεί ο σταθμός να στερήθηκε τη διοικητική αυτοτέλεια που είχε κατακτήσει επί εποχής Χατζιδάκι, να στερήθηκε τους περισσότερους αναμεταδότες του ή να πέρασε φάσεις όπου δόθηκε εθνοκεντρική έμφαση στη μεταδιδόμενη μουσική, όμως οι παραγωγοί των προγραμμάτων του διατήρησαν τη θεματική δομή του περιεχομένου των εκπομπών τους, και παράλληλα, ουδέποτε ο σταθμός έπαψε να συντροφεύει τις μουσικές εκπομπές του με εκπομπές λόγου.

Το Τρίτο Πρόγραμμα δεν είναι πλέον τόσο παρεμβατικό και φιλόδοξο όσο κατά την περίοδο Χατζιδάκι. Παραμένει όμως ένας οργανισμός όπου, διαδραστικά από το σύνολο των εκπομπών του, παράγεται μια πολιτιστική πρόταση για απαιτητικούς ακροατές, η οποία μπορεί να προσελκύσει ή να δημιουργήσει νέο λόγιο ακροατήριο.

95. Αν πράγματι το Τρίτο Πρόγραμμα αποτελεί ως σύνολο εκπομπών μία ενότητα που αποβλέπει στη δημιουργία και διατήρηση μιας κοινότητας ακροατών με πολιτισμικά ενδιαφέροντα, ο ρόλος αυτού του σταθμού μεταβάλλεται από ένα απλό σταθμό μετάδοσης συμφωνικών έργων και εκπομπών λόγου σε ένα σημείο αναφοράς μιας κοινότητας που τροφοδοτεί με πολιτισμό όσους αισθάνονται ότι είναι μέλη της, και που επιπλέον προσελκύει νέα μέλη προσφέροντάς τους τα μέσα που είναι απαραίτητα ώστε να μπορέσουν να καταστούν κοινωνοί των πολιτισμικών αγαθών που διαθέτει από τα ραδιοφωνικά κύματα

96. Η παρατήρηση αυτή είναι σημαντική αναφορικά με δύο σημεία τα οποία αναπτύχθηκαν στην παρούσα Έκθεση.

Το πρώτο αφορούσε την ευθυγράμμιση της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης με την πρακτική των δημόσιων ραδιοφώνων αναφοράς να διαθέτουν τουλάχιστον δύο ραδιοφωνικούς σταθμούς, έναν για την κλασική κυρίως μουσική και ένα άλλο για τη σκέψη, τα γράμματα και τις τέχνες. Αν το Τρίτο Πρόγραμμα αποτελεί ως προς τις εκπομπές του μία συνολικά πολιτισμική κοινότητα όπου ο ακροατής μπορεί να καλύψει το σύνολο των αναγκών του σε προϊόντα πολιτισμού - τα οποία είναι επιδεκτικά διάθεσης μέσω της ραδιοφωνίας -, τότε η ιδέα της διάσπασης των εκπομπών του Τρίτου σε δύο διαφορετικούς σταθμούς, ένα μουσικό και έναν λόγου, θα μπορούσε να είχε συνέπειες στο χαρακτήρα του σταθμού ως σημείο αναφοράς μιας τέτοιας κοινότητας.

Το δεύτερο σημείο αφορούσε τη στρατηγική της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης αναφορικά με το Τρίτο Πρόγραμμα. Η στρατηγική του Τρίτου Προγράμματος μπορεί επίσης να προδιαγραφεί αν αυτό γίνει αντιληπτό ως σημείο αναφοράς μιας πολιτιστικής κοινότητας. Γιατί τότε η Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση θα πρέπει να επανατοποθετηθεί στρατηγικά σχετικά με τον ραδιοφωνικό αυτό σταθμό αναφορικά με τους στόχους στους οποίους αποβλέπει και που δεν μπορεί να είναι άλλοι από την διάχυση των αγαθών πολιτισμού σε μία ευρύτερη κατηγορία πολιτών.

Ο συγκεχυμένος χαρακτήρας της μουσικής ταυτότητας του σταθμού

97. Μπορούν όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω να δικαιολογήσουν τη μετάδοση από το Τρίτο Πρόγραμμα και εκπομπών που είναι αφιερωμένες *αποκλειστικά* σε άλλα μουσικά είδη, τα οποία όμως διαφοροποιούνται από τη συμφωνική μουσική και για τα οποία υφίστανται, ανεξάρτητα από την ποιότητα της μουσικής του είδους, εκπομπές στους λοιπούς ραδιοφωνικούς σταθμούς της ΕΡΤ ΑΕ.;

98. Είναι δύσκολο να προσδιοριστεί αυτό που ορίζει την συμφωνική ή την κλασική μουσική. Και οι δύο όροι δεν είναι ακριβώς αυτό που εννοείται στα ραδιόφωνα που φέρουν αυτό τον τίτλο.

Με τον όρο κλασική μουσική ή συμφωνική μουσική γίνεται πάντως αντιληπτή η μουσική παράδοση η οποία ξεκινά από το γρηγοριανό μέλος και που, περνώντας από την *stricto sensu* κλασική μουσική, καταλήγει στη σύγχρονη μουσική, αυτή που αποκαλείται και σύγχρονη κλασική μουσική.

99. Το βασικό χαρακτηριστικό από τεχνικής απόψεως της μουσικής αυτής είναι η συγχρονισμένη επεξεργασία, ανάπτυξη ή μεταμόρφωση πλειόνων ηχητικών θεμάτων στη βάση τεχνικών (αντίστιξη) ή μεθόδων (αλγόριθμοι) που προϋποθέτουν μακρά εκπαίδευση, ώστε το έργο που παράγεται να επιτρέψει στον ακροατή να διεισδύσει σε αισθητικές ή νοηματικές σφαίρες, που είναι απροσπέλαστες από τα άλλα είδη μουσικής.

100. Οριοθετημένη στο ως άνω πλαίσιο η κλασική ή συμφωνική μουσική αποτελεί ένα είδος μουσικής διακριτό από τα λοιπά, και υπό την έννοια αυτή, η αντίληψη ότι η μουσική είναι ενιαία, είτε πρόκειται για δημοτικό ή ρεμπέτικο τραγούδι είτε για μια συμφωνία κλασικού συνθέτη, ούτε τεχνικά ούτε αισθητικά μπορεί να γίνει δεκτή. Υπάρχουν διάφορα είδη μουσικής εντός των οποίων διακρίνεται τεχνικά και αισθητικά η συμφωνική ή κλασική μουσική, ανεξάρτητα αν στη μουσική αυτή μπορεί πράγματι να διακριθούν έργα που είναι λιγότερο ή περισσότερο ποιοτικά με τα κριτήρια της μουσικής αυτής.

101. Το κατά πόσον πάντως αξίζει η δημόσια ραδιοφωνία μιας ευρωπαϊκής

χώρας όπως η Ελλάδα να αφιερώσει σε αυτό το είδος της μουσικής αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά ένα ραδιοφωνικό σταθμό, είναι κάτι που πρέπει να είναι σε θέση η Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση να εξηγήσει.

Η πρώτη εξήγηση είναι ότι αυτή η δυνατότητα που παρέχεται στην κλασική συμφωνική μουσική να έχει το δικό της ραδιοφωνικό σταθμό κατ' αποκλειστικότητα ή σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα είναι μία πρακτική που ακολουθείται από τις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς. Η Ελλάδα ενταγμένη στην δυτική πολιτιστική παράδοση ακολουθεί την πρακτική αυτή.

Η δεύτερη εξήγηση είναι ότι το είδος αυτό μουσικής έχει μία υπερέχουσα αξία έναντι των άλλων ειδών μουσικής, και συνακόλουθα ένα κοινό που την διακρίνει σαφώς λόγω της ποιότητάς της, κάτι που επίσης θα μπορούσε να δικαιολογήσει την ύπαρξη ειδικού ραδιοφωνικού σταθμού για την αποκλειστική ή σχεδόν αποκλειστική μετάδοσή της.

Η τρίτη εξήγηση είναι ότι, εφόσον η δημόσια ραδιοφωνία στην Ελλάδα διαθέτει ραδιοφωνικούς σταθμούς αποκλειστικής μετάδοσης ενός και μόνον είδους μουσικής, και δη εμπορικού (λαϊκά τραγούδια, jazz, pop) , είναι εύλογο και στην συμφωνική μουσική, ως αυτοτελές μουσικό είδος με το δικό του αποκλειστικό κοινό, να αφιερωθεί ένας ραδιοφωνικός σταθμός.

Η μουσική ταυτότητα του Τρίτου Προγράμματος ως ταυτότητα του σταθμού από την «εποχή Χατζιδάκι»

102. Στο σημείο αυτό μία περαιτέρω αναφορά στην περίοδο Χατζιδάκι του σταθμού είναι αναγκαία:

Το Τρίτο Πρόγραμμα κατά την περίοδο της διεύθυνσής του από τον Μάνο Χατζιδάκι λειτουργούσε σε διαφορετικές συνθήκες περιβάλλοντος καθώς οι ραδιοφωνικοί σταθμοί ήταν μόνον δημόσιοι και περιορισμένοι στον αριθμό. Η τηλεόραση είχε μεν αναπτυχθεί αλλά παρείχε ένα ψυχαγωγικό πρόγραμμα το οποίο δεν ήταν ανταγωνιστικό των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος, κάτι που σημαίνει ότι κατά την περίοδο εκείνη το Τρίτο Πρόγραμμα παρείχε οιονεί μονοπωλιακά ένα πρόγραμμα πολιτισμικού περιεχομένου αναφορικά με το οποίο οι ακροατές και οι τηλεθεατές δεν είχαν άλλη επιλογή, ενώ βεβαίως δεν υπήρχε η προσφορά του διαδικτύου.

103. Οι εκτιμήσεις περί του Τρίτου Προγράμματος σήμερα, αν είναι καλύτερο ή όχι αναφορικά με την περίοδο της διοίκησής του από τον Μάνο Χατζιδάκι, στερείται λυσιτέλειας λόγω της αλλαγής των συνθηκών. Οι ακροατές του σταθμού εκείνης της περιόδου είναι σήμερα 60 ετών και πλέον. Ένα νέο κοινό έχει εμφανιστεί το οποίο έχει μεγαλώσει με τη χρήση του διαδικτύου και στο οποίο είναι αναγκαίο, αν θέλει να διατηρήσει τή λυσιτέλειά του ο σταθμός, να απευθύνεται.

V

Δεν επιδιώκεται η προστιθέμενη αξία του σταθμού στο νέο - ανταγωνιστικό λόγω του διαδικτύου - περιβάλλον εντός του οποίου κινείται. Υφίστανται εκπομπές μετάδοσης συμφωνικών έργων που εμφανίζονται ως απλές αναγγελίες των έργων που μεταδίδονται χωρίς εμφανή προσθετικότητα. Δεν αξιοποιείται ο σταθμός για τη δημιουργία εξωτερικότητας που θα ενίσχυαν την αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών λόγου και τέχνης.

Ο ρόλος του Τρίτου Προγράμματος στον εκδημοκρατισμό της συμφωνικής μουσικής

104. Το Ελεγκτικό Συνέδριο αντιλαμβάνεται ότι ο ρόλος του Τρίτου Προγράμματος στον εκδημοκρατισμό της συμφωνικής μουσικής είναι εγγενής στην ύπαρξή του εντός μιας δημοκρατικής, κατά το Σύνταγμα μη ταξικής κοινωνίας, ως είναι η ελληνική.

Η συμφωνική μουσική ταυτίζεται ιστορικά με μία ελίτ, η οποία είτε λόγω της κοινωνικής προέλευσης των μελών της είτε λόγω των δυνατοτήτων, κυρίως οικονομικών, που μπορεί να διαθέτει είναι σε θέση να την απολαύσει. Πριν από λίγα μόλις χρόνια, ένα άτομο από την επαρχία, όπου δεν εξέπεμπε το Τρίτο Πρόγραμμα, ή με προέλευση από μικροαστική ή εργατική οικογένεια θα ήταν σχεδόν αδύνατο να έλθει σε επαφή με τη συμφωνική ή κλασική μουσική αν δεν υπήρχε το Τρίτο Πρόγραμμα ως παρέχον τη δυνατότητα της ακρόασης συμφωνικής μουσικής σε αυτές τις κατηγορίες του πληθυσμού.

105. Αλλά και πάλι μόνη η ακρόαση της συμφωνικής μουσικής χωρίς τις αναγκαίες επεξηγήσεις δεν αρκεί ώστε να μπορέσει κάποιος αμύητος να συμμετάσχει στην αισθητική και πνευματική απόλαυση που η συμφωνική μουσική μπορεί να προσφέρει στους ακροατές της.

Ο ρόλος των παραγωγών εκπομπών του σταθμού

106. Η διοίκηση του Τρίτου Προγράμματος εξήγησε στο Ελεγκτικό Συνέδριο τα ακόλουθα αναφορικά με τα κριτήρια επιλογής των παραγωγών εκπομπών του σταθμού:

Κριτήρια επιλογής παραγωγών εκπομπής του Τρίτου Προγράμματος

«Η ανάθεση εκπομπών σε μόνιμους υπαλλήλους παραγωγούς καθώς και σε συνεργάτες του Τρίτου Προγράμματος γίνεται καταρχάς βάσει των αναγκών του προγράμματος του σταθμού. Σκοπός είναι να εκπροσωπούνται οι διαφορετικές εκφάνσεις του κλασικού ρεπερτορίου γενικότερα της λόγιας μουσικής παράδοσης, να προβάλλονται αναλογικά οι πιο καταξιωμένες αλλά και οι σύγχρονες πειραματικές πτυχές τους, επίσης το θέατρο η λογοτεχνία και η διανόηση στην πιο ουσιαστική έκφρασή τους. Προκειμένου να υπηρετηθεί σωστά ο σκοπός αυτός συνεκτιμώνται οι μουσικές σπουδές, η γενικότερη παιδεία και τα ειδικότερα ενδιαφέροντα, η επαγγελματική εξειδίκευση ενός εκάστου παραγωγού. Εκτιμάται επίσης η ευρηματικότητα και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για προτάσεις για νέα εκπομπή όταν αυτή προέρχεται από τον παραγωγό και ασφαλώς η σωστή κρίση όσον αφορά την αξιολόγηση του υλικού καθώς και ο ραδιοφωνικός επαγγελματισμός όσον αφορά τη δημοσιοποίησή του.»

Πηγή σημείωμα της διοίκησης του σταθμού στο Ελεγκτικό Συνέδριο

107. Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε τα πρακτικά δύο ετών, του 2021 και του 2022, τα οποία συνέταξε η επιτροπή διενέργειας αξιολόγησης υποψηφίων για τη σύναψη συμβάσεων μίσθωσης έργου στην ΕΡΤ ΑΕ για λογαριασμό του Τρίτου Προγράμματος.

108. Όπως προκύπτει από το πρακτικό του έτους 2021 η επιτροπή αξιολόγησης, που αποτελούνταν από τέσσερα μέλη, τον διοικητή του Τρίτου Προγράμματος, τον διευθυντή ραδιοφωνικών σταθμών, την υποδιευθύντρια του Τρίτου Προγράμματος και τον προϊστάμενο του τμήματος προσλήψεων, εξέτασε ένα πίνακα 30 υποψηφίων και αξιολόγησε τις αιτήσεις και τα βιογραφικά τους. Έλαβε υπόψη τα γενικά και ειδικά προσόντα σύμφωνα με την σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, εκτιμώντας την εν γένει παρουσία των υποψηφίων στον χώρο των μουσικών ραδιοφωνικών σταθμών και την εμπειρία τους σε σχέση με το αντικείμενο.

Από τους 30 υποψηφίους επέλεξε 13 που τους θεώρησε ως επικρατέστερους και σε ένα δεύτερο στάδιο κάλεσε τους επικρατέστερους υποψηφίους σε συνέντευξη προκειμένου να καταλήξει στην τελική επιλογή. Αξιολόγησε, όπως αναφέρεται στο πρακτικό, την προσωπικότητα του καθενός, την παρουσίαση της επαγγελματικής τους εικόνας, τις γενικές ικανότητες και ειδικές δεξιότητες τους, τα τυπικά και ειδικά προσόντα.

Μετά την ολοκλήρωση των σταδίων η επιτροπή επέλεξε 9 παραγωγούς από τους 13 υποψηφίους.

109. Ως αιτιολογία της απόφασης που έλαβε η επιτροπή αναφέρει τα

προσόντα των 9 υποψηφίων που επελέγησαν χωρίς να γίνεται συγκριτική αναφορά σε όσους δεν επελέγησαν. Γίνεται αντιληπτό δε από την ανάγνωση της αιτιολογίας ότι όλοι σχεδόν, πλην πιθανόν ενός όπου δεν γίνεται αναφορά, έχουν σχετική εμπειρία από εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος ή είναι ήδη παραγωγοί, επιτυχημένοι κατά την επιτροπή αξιολόγησης.

110. Στο πρακτικό που αφορά το 2022 αναφέρονται εννέα υποψήφιοι εκ των οποίων επιλέγησαν οι πέντε, χωρίς πάλι να γίνεται αντιληπτό γιατί δεν επελέγησαν οι δύο. Επίσης και οι πέντε ήταν παραγωγοί εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος.

111. Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε επίσης και τις συμβάσεις έργου οι οποίες υπογράφηκαν από το την ΕΡΤ ΑΕ με καθένα από τους επιλεγέντες. Αν και το κείμενο των συμβάσεων αυτών είναι εξαιρετικά εκτενές, εν τούτοις είναι πανομοιότυπο για όλους τους συμβαλλόμενους με τη διαφορά της ημερομηνίας του ονόματος και της αμοιβής. Δεν υφίσταται εντός της συμβάσεως έργου ειδικότερη περιγραφή της εκπομπής την οποία αναλαμβάνει να παράγει για το Τρίτο Πρόγραμμα.

112. Το Ελεγκτικό Συνέδριο στην παρούσα έκθεση δεν εξετάζει τη νομιμότητα των διαδικασιών επιλογής στην οποία έγινε αναφορά προηγουμένως. Εξετάζει τις επιλογές από πλευράς αποτελεσματικότητας της διαχείρισης δηλαδή τις επιδόσεις του Τρίτου Προγράμματος αναφορικά με την διαχείριση των δημόσιων πόρων που διαθέτει. Υπό το πρίσμα αυτό μία βασική παρατήρηση προκύπτει από ό,τι παρουσιάστηκε μέχρι τώρα σχετικά με την επιλογή των παραγωγών του Τρίτου Προγράμματος. Η υποκείμενη ιδέα του όλου συστήματος είναι η εντελώς αποκεντρωμένη ανάθεση των παραγωγών του Τρίτου Προγράμματος, δηλαδή ή χωρίς συγκεκριμένες κατευθύνσεις ως προς την παραγωγή του προγράμματος επιλογή των παραγωγών του.

113. Η αποκέντρωση αυτή μπορεί πράγματι να αποφέρει θετικά αποτελέσματα αναφορικά με την επιτυχία του συνόλου των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος και γενικώς της συνολικής ακροαματικότητας του σταθμού. Αφήνοντας όμως την επιλογή του περιεχομένου κάθε εκπομπής στον παραγωγό, το Τρίτο Πρόγραμμα δεν μπορεί να ακολουθήσει μία στρατηγική κατά την οποία τίθενται στόχοι και ως προς την οποία η επιλογή των εκπομπών και των παραγωγών τους εμφανίζεται ως μέσο για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Το περιεχόμενο των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος

114. Υπό την υπό το πρίσμα αυτό το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε το περιεχόμενο των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος.

115. Οι μουσικές εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος μπορεί να διακριθούν σε καθαρώς θεματικές μουσικές εκπομπές και σε μουσικές εκπομπές

οι οποίες παρά τον τίτλο τους εμφανίζονται ως εναλλαγή μουσικών έργων χωρίς εσωτερική συνάφεια.

116. Οι θεματικές μουσικές εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος προέρχονται από παραγωγούς οι οποίοι προβαίνουν, με βάση τις βαθιές μουσικές γνώσεις που διαθέτουν, σε επιλογές μουσικών έργων με διάφορα κριτήρια και τις παρουσιάζουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε όχι μόνο να ψυχαγωγούν τον ακροατή, αλλά επιπλέον και να τον διαπαιδαγωγούν και να τον διαφωτίζουν στην ακρόαση της μουσικής που έχουν επιλέξει.

Οι λοιπές οι μουσικές εκπομπές, παρά τον φαινομενικά ελκυστικό τίτλο τους, έχουν ως περιεχόμενο τη μετάδοση απλώς μουσικών έργων χωρίς σχόλια, με μόνη αναφορά στην ταυτότητα του έργου και στην ταυτότητα των εκτελεστών του. Οι τελευταίες αυτές εκπομπές δεν είναι σαφές στο νέο περιβάλλον εντός του οποίου πλέον βρίσκεται το Τρίτο Πρόγραμμα, τί συγκεκριμένα μπορεί να προσφέρουν στον ακροατή του σταθμού.

117. Το ζητούμενο πλέον στο νέο απαιτητικό περιβάλλον δεν είναι η απλή μετάδοση της συμφωνικής μουσικής αλλά η προστιθέμενη αξία της μετάδοσης από έναν ελληνικό ραδιοφωνικό σταθμό, έτσι ώστε ο αυτός που επιθυμεί να ακούσει κλασική μουσική να προτιμήσει τη συχνότητα του Τρίτου Προγράμματος και όχι άλλο όχημα μετάδοσης κλασικής μουσικής από αυτά που πλέον υπάρχουν σε τεράστια προσφορά στο διαδίκτυο.

Η προστιθέμενη αξία του Τρίτου Προγράμματος στο νέο περιβάλλον του

118. Υπό το πρίσμα της προστιθέμενης αξίας παρατηρείται ότι το Τρίτο Πρόγραμμα δεν παράγει *ειδικές* εκπομπές για τους Έλληνες συνθέτες συμφωνικής ή κλασικής μουσικής. Δεν υπάρχει επίσης *ειδική* εκπομπή για τους Έλληνες διευθυντές ορχήστρας ή για τις ορχήστρες συμφωνικής ή κλασικής μουσικής, τους solists και τα μικρά σύνολα που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Όπως προκύπτει από το ένθετο του Τρίτου Προγράμματος εντός του περιοδικού Ραδιοτηλεόραση, κατά την εποχή Χατζιδάκι, το Τρίτο Πρόγραμμα έδινε βαρύτητα στην ελληνική μουσική του 19ου και 20ού αιώνα και επίσης στη σύγχρονη ελληνική μουσική δημιουργία. Ιδιαίτερη βαρύτητα επίσης δόθηκε σε ηχογραφήσεις αναγνωρισμένων αλλά και νέων Ελλήνων σολίστ.

Η προσέγγιση αυτή της διακριτής παρουσίασης των Ελλήνων συνθετών ή των Ελλήνων διευθυντών ορχήστρας κλπ. δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι θα αποτελούσε αθέμιτη επιλογή με «εθνοκεντρικά» κριτήρια, δεδομένου ότι, πρώτον, είναι βέβαιο ότι υπάρχει θεμιτή επιθυμία του ακροατή αλλά και θεμιτός

λόγος να προβληθούν οι συνθέτες, οι εκτελεστές και οι ορχήστρες ή τα μικρά σύνολα που δραστηριοποιούνται στη συμφωνική μουσική στην Ελλάδα ενώ, δεύτερον, λειτουργούν ήδη ραδιοφωνικοί σταθμοί που εξειδικεύονται στην ελληνική μουσική (Δεύτερο Πρόγραμμα Λαϊκά) χωρίς αυτό να έχει δημιουργήσει πρόβλημα σχετικά με την «εθνοκεντρική» επιλογή της μουσικής που εκπέμπεται.

Καθώς ένας λόγος ύπαρξης του Τρίτου Προγράμματος είναι η προβολή της ελληνικής δημιουργίας και των συντελεστών μιας μουσικής εκτέλεσης, το Τρίτο Πρόγραμμα, κατά την καλή διεθνή πρακτική, μπορεί να μεταδίδει -ζωντανά - επιλεγμένες συναυλίες των συμφωνικών ορχηστρών της χώρας μας, όπως και επιλεγμένες εκδηλώσεις εθνικής παραγωγής μουσικής δωματίου. Πριν δε από την έναρξη ή κατά το διάλειμμα της εκδήλωσης, θα πρέπει να υπάρχουν αναλύσεις των παρουσιαζόμενων έργων καθώς και μικρές συνεντεύξεις με τους συντελεστές των συναυλιών.

119. Μία δεύτερη σημαντική παράλειψη είναι η έλλειψη πολιτικής του σταθμού να προωθεί συστηματικά και ενσυνείδητα την ελληνική μουσική παραγωγή και γενικότερα να προωθεί εμπορεύσιμα είδη πολιτισμού μέσω των εκπομπών του, ενισχύοντας έτσι τη σχετική αγορά.

Είναι γεγονός ότι πολλές φορές το Τρίτο Πρόγραμμα εμφανίζεται ως χορηγός επικοινωνίας σε εκδηλώσεις γραμμάτων και τεχνών, όμως, πιθανόν από έλλειψη των αναγκαίων κονδυλίων, δεν αναλαμβάνει το ίδιο, τουλάχιστον στον βαθμό που αναλαμβάνουν οι ξένες δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς, τη διοργάνωση μουσικών εκδηλώσεων. Από τα στοιχεία που έθεσε στο Ελεγκτικό Συνέδριο η διοίκηση της ΕΡΤ προκύπτει ότι οι σχετικές πρωτοβουλίες του Τρίτου Προγράμματος είναι μάλλον ελάχιστες αν συγκριθούν με αντίστοιχες πρωτοβουλίες δημοσίων ραδιοφωνικών σταθμών αναφοράς.

120. Πέραν τούτου όμως δεν υπάρχει συστηματική προώθηση - και αυτό πιθανόν να οφείλεται στην έλλειψη χρόνου διαθέσιμου για εκπομπές λόγου εντός ενός σταθμού που είναι κυρίως μουσικός - σε εκπομπές που θα κινούσαν το ενδιαφέρον του ακροατή να αγοράσει το παρουσιαζόμενο βιβλίο ή να παρακολουθήσει μία θεατρική παράσταση από αυτές που σχολιάζονται στον σταθμό γενικότερα.

121. Αναφέρθηκε ήδη ότι το περιβάλλον εντός του οποίου εκπέμπει το Τρίτο Πρόγραμμα έχει μεταβληθεί άρδην τις τελευταίες δεκαετίες κυρίως λόγω της δυνατότητας που παρέχεται να αποκτήσουν πρόσβαση όλοι οι χρήστες του διαδικτύου σε μέσα μετάδοσης συμφωνικών έργων που ήταν άγνωστα εδώ και 30 χρόνια.

Αν το άτομο από την ελληνική επαρχία στο οποίο αναφέρθηκε η Έκθεση

προηγουμένως δεν είχε πρόσβαση στις δεκαετίες του 50 του 60 του 70 ακόμα και του 80 παρά μόνο στο Τρίτο Πρόγραμμα για να μπορέσει να έλθει σε επαφή με τη συμφωνική μουσική και αν οι επιλογές του τότε ήταν εντελώς περιορισμένες ως προς την ακρόαση ομοειδών ξένων ραδιοφωνικών σταθμών, δεν ισχύει σήμερα το ίδιο.

122. Το Τρίτο Πρόγραμμα μέσα σε αυτό το περιβάλλον, εφόσον ο στόχος του παραμένει ο εκδημοκρατισμός της παιδείας που συνδέεται με την ακρόαση της συμφωνικής μουσικής και γενικώς των προϊόντων πολιτισμού, πρέπει να διευκρινίσει αν όντως ο τρόπος λειτουργίας του είναι κατάλληλος για να προσεγγίσει τέτοιου είδους ακροατές ή αν χρειάζονται μεταβολές είτε στο πρόγραμμα του είτε στα οχήματα με τα οποία μεταδίδεται το πρόγραμμά του, ώστε να εξυπηρετήσει τον στόχο του εκδημοκρατισμού έτσι όπως γίνεται αντιληπτός ο στόχος αυτός στην παρούσα έκθεση.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

123. Η Έκθεση αυτή, λίγες ημέρες πριν εγκριθεί οριστικά από το Τμήμα Ελέγχων Ι, κατέληγε στο εξής κεντρικό συμπέρασμα: «Οι προτιμήσεις της ΕΡΤ ΑΕ δείχνουν ότι η συμφωνική μουσική υποτιμάται στο δημόσιο ραδιόφωνο». Όμως, σύμφωνα και με τη σχετική ανακοίνωση της ΕΡΤ ΑΕ που παρατίθεται πιο κάτω, από τις 24/12/2022 άρχισε να εκπέμπει διαδικτυακά ένας νέος σταθμός της δημόσιας ραδιοφωνίας αφιερωμένος αποκλειστικά στην κλασική μουσική. Το Ελεγκτικό Συνέδριο χαιρετίζει την πρωτοβουλία αυτή, που πρέπει να θεωρηθεί ως συναρτώμενη με τον έλεγχό του, ως συνέπεια δε αυτής αποσύρει την κατηγορηματική διαπίστωση που περιλαμβανόταν στην αρχική διατύπωση της παρούσας παραγράφου. Απομένουν πάντως να γίνουν πολλά, σύμφωνα με τις συστάσεις που διατυπώνονται στην Έκθεση αυτή, ώστε το Τρίτο Πρόγραμμα, συμπεριλαμβάνοντας και την επέκτασή του στον νέο σταθμό Maestro, να ανταποκριθεί στην εγγενή βασική υποχρέωσή του ως εργαλείου *εκδημοκρατισμού* της συμφωνικής μουσικής στη χώρα μας.

Maestro: «Παιδί» του Τρίτου Προγράμματος ο πρώτος ιντερνετικός σταθμός της ΕΡΤ για την κλασική μουσική | Από 24.12.2022

Μ' ένα εκλεκτό δώρο προς τους ακροατές της, η Ελληνική Ραδιοφωνία γιορτάζει τα φετινά Χριστούγεννα: έναν καινούργιο ιντερνετικό σταθμό, τον πρώτο που θα βρίσκεται αποκλειστικά στην υπηρεσία του κλασικού ρεπερτορίου. Το όνομα αυτού, Maestro.

Είναι προσβάσιμος από την Παραμονή των Χριστουγέννων στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.tritomaestro.gr

Μπορείτε να τον ακούτε και μέσω της πλατφόρμας www.ertecho.gr, καθώς και, πολύ σύντομα, από το τηλεοπτικό μπουκέτο της ΕΡΤ, όπως ακριβώς και το Δεύτερο Λαϊκά και το Kosmos Jazz.

Εξήντα οκτώ χρόνια μετά την ίδρυσή του, το Τρίτο Πρόγραμμα αποκτά το πρώτο «παιδί» του, αποκλειστικά στο διαδίκτυο. Βασισμένος σε μια επιλογή έργων και ηχογραφήσεων που έκανε ο συνθέτης Τάσος Ρωσόπουλος και που συνεχώς θα εμπλουτίζεται, ο Maestro θα διατρέχει τους αιώνες και τα είδη του λόγιου ρεπερτορίου, αυτού που συνηθίζουμε να αποκαλούμε κλασική μουσική. Παρόντες εδώ δεν θα είναι μόνον ο Μπαχ, ο Μότσαρτ, ο Μπετόβεν, ο Βιβάλντι και ο Πουτσίνι, αλλά και κορυφαίοι συνθέτες του 20^{ου}, ακόμα και του 21^{ου} αιώνα, όπως ο Μπάρτοκ, ο Μπρίτεν, ο Λίγκετι και ο Ανταμς. Παρόντα θα είναι, επίσης, τα δημοφιλέστερα, τα πιο αγαπημένα έργα του κλασικού ρεπερτο-

ρίου, καθώς και άλλα, λιγότερο γνωστά, που ο Maestro προσκαλεί τους ακροατές του να ανακαλύψουν.

Εδώ, η κλασική μουσική είναι οικεία, αλλά και απρόοπτη. Η συλλογή του σταθμού έχει σκοπό να ανατρέψει τον μύθο που θέλει αυτό το ρεπερτόριο να απευθύνεται μόνο σε «μυημένο» κοινό. Παράλληλα, οι ενημερωμένοι μουσικοί-φιλοι, πλάι στις ιστορικές ερμηνείες, θα ανακαλύψουν νέες εκπλήξεις, νέες εξαιρετικές ηχογραφήσεις και ελπιδοφόρους, άξιους καλλιτέχνες.

Ασφαλώς, δεν λείπουν και οι Έλληνες δημιουργοί και ερμηνευτές που διέπρεψαν και διαπρέπουν στη λόγια μουσική. Μαρία Κάλλας, Νίκος Σκαλκώτας, Δημήτρης Μητρόπουλος, Λεωνίδας Καβάκος, Θεόδωρος Κουρεντζής και τόσοι άλλοι θα χρωματίζουν με τον δικό τους, προσωπικό τρόπο τη συλλογή του νέου ιντερνετικού σταθμού της Ελληνικής Ραδιοφωνίας.

Η ανακοίνωση της EPT για την έναρξη λειτουργίας του σταθμού Maestro.

124. Η υστέρηση της ελληνικής δημόσιας ραδιοφωνίας σε σχέση με τις αντίστοιχες δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς (BBC, Radio France, Deutschland Rundfunk, RAI, TVE) ως προς την παροχή πολιτισμικής ραδιοφωνίας στους ακροατές της είναι πρόδηλη. Στην ελληνική δημόσια ραδιοφωνία λειτουργεί ένας μόνος ραδιοφωνικός σταθμός, το Τρίτο Πρόγραμμα, πολιτισμικού περιεχομένου όπου συμπίεζονται η κλασική μουσική με τις εκπομπές λόγου και τέχνης ενώ στις δημόσιες ραδιοφωνίες αναφοράς καθιερωμένη πρακτική είναι να λειτουργούν δύο ραδιοφωνικοί σταθμοί, ο ένας για τη μετάδοση μουσικής και ο άλλος λόγου. Σημειώνεται ότι η EPT διαθέτει, πέραν των άλλων, τρεις σταθμούς διαρκούς μουσικής ροής για τη μετάδοση λαϊκής μουσικής, και μουσικής jazz και pop.

125. Το ενδιαφέρον και η ποιότητα των εκπομπών του Τρίτου Προγράμματος δεν αναδεικνύεται επαρκώς ελλείψει τεχνικών μέσων προβολής του στον ιστότοπο του σταθμού καθώς και στη συχνότητα της ψηφιακής τηλεόρασης στην οποία αναμεταδίδεται. Το αποτέλεσμα είναι ότι μόνον οι τακτικοί ακροατές του Τρίτου Προγράμματος, επειδή ακριβώς παρακολουθούν συστηματικά τις εκπομπές του σταθμού, είναι σε θέση να αντιληφθούν το ενδιαφέρον και την ποιότητα των εκπομπών του. Έτσι όμως καθίσταται εν μέρει αναποτελεσματική η διάθεση δημόσιων πόρων για τη λειτουργία ενός σταθμού, εφόσον στο εν δυνάμει κοινό του δεν παρέχονται οι δυνατότητες ενημέρωσης για τις εκπομπές που, ως εκ του περιεχομένου τους και της ποιότητας τους, θα το ενδιέφεραν.

Χωρίς αυτού του είδους την τεχνική υποστήριξη, οι εκπομπές του Τρίτου Προγράμματος όσο υψηλής ποιότητας και αν είναι, δεν μπορεί να εκτιμηθούν - ελλείψει ουσιαστικής πρόσβασης - από το ευρύ κοινό στο οποίο θα μπορούσαν να απευθύνονται ή το οποίο θα μπορούσαν να κατακτήσουν.

126. Το ευρύτερο περιβάλλον εντός του οποίου τοποθετείται το Τρίτο Πρόγραμμα έχει υποστεί δραματικές αλλαγές κατά τις τελευταίες ιδίως δεκαετίες, ώστε είναι αναγκαίο να επανατοποθετηθεί ο σταθμός ως προς τους στόχους του και τη στρατηγική για την επίτευξή τους ενόψει των νέων δεδομένων. Όταν ο ακροατής διαθέτει πλέον πρόσβαση μέσω του διαδικτύου σε αντίστοιχους ραδιοφωνικούς σταθμούς ακόμη και της Αυστραλίας, τους οποίους μάλιστα μπορεί να ακούει και στο αυτοκίνητό του, ή όταν μέσω παρόχων όπως το YouTube μπορεί και κατ' επιλογή να ενημερώνεται και παρακολουθεί διαλέξεις από τις σπουδαιότερες προσωπικότητες της εποχής μας, ο ρόλος του Τρίτου Προγράμματος σε αυτό το περιβάλλον χρήζει μελέτης ώστε τα διατιθέμενα για τη λειτουργία του κονδύλια να αποδώσουν ό,τι αποτελεσματικότερο γίνεται.

127. Η μουσική ταυτότητα του σταθμού παραμένει η ίδια από την εποχή διοίκησης του Τρίτου Προγράμματος από τον Μάνο Χατζιδάκι, όταν όμως δεν υφίστατο ιδιωτική ραδιοφωνία αλλά ούτε διαδίκτυο, το οποίο πλέον προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες ακρόασης οποιωνδήποτε μουσικών έργων.

128. Παρά το γεγονός ότι ενεργεί συχνά ως χορηγός επικοινωνίας σε πολιτισμικού χαρακτήρα εμπορικές εκδηλώσεις, εντούτοις το Τρίτο Πρόγραμμα, με δεδομένη τη συμπίεση των εκπομπών του εντός ενός μόνο ραδιοφωνικού σταθμού, δεν έχει επιτύχει να δημιουργήσει «εξωτερικότητες», δηλαδή να προωθήσει συστηματικά μέσω των εκπομπών του πολιτισμικά αγαθά, όπως το βιβλίο και το θέατρο, που υπόκεινται στους νόμους της αγοράς. Οι λίγες εκπομπές περιστασιακής παρουσίασης τέτοιων αγαθών δεν είναι κατά κοινή πείρα επαρκείς για τη δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας ικανής να επηρεάσει τους καταναλωτές να προμηθευτούν πολιτισμικά αγαθά. Επιπλέον, δεν ενισχύεται συστηματικά η μουσική παραγωγή με την παραγγελία μουσικών έργων ώστε και έτσι να ενισχύονται οικονομικά όσοι ασχολούνται με την κλασική μουσική, στη διευρυμένη σύλληψή της, στη χώρα μας.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Σύσταση πρώτη: Πρέπει να εξετασθεί η αποσυμφόρηση του Τρίτου Προγράμματος με τη λειτουργία μιας δεύτερης παράλληλης συχνότητας εκπομπών του, κατά το πρότυπο των δημόσιων ραδιοφωνιών αναφοράς, με σαφή διάκριση του περιεχομένου των εκπομπών που θα μεταδίδονται από κάθε συχνότητα, λχ μουσική στην πρώτη, και εκπομπές λόγου στη δεύτερη.

Σύσταση δεύτερη: Πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε να διατεθούν στο Τρίτο πρόγραμμα από την Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση πομποί αναμετάδοσής του που να καθιστούν προσιτό το πρόγραμμα του σταθμού σε όλους σχεδόν τους Έλληνες. Παρά το γεγονός ότι οι εκπομπές του Τρίτου μπορεί να λαμβάνονται από ψηφιακούς δέκτες τηλεόρασης αλλά και μέσω του διαδικτύου, το ραδιόφωνο που εκπέμπει στα FM παραμένει το πιο προσιτό μέσο

ακρόασης όταν ο ακροατής ευρίσκεται στο αυτοκίνητό του και συνεπώς δεν πρέπει να υποτιμάται το μέσο αυτό μετάδοσης, ιδίως όταν, πρώτον, η ΕΡΤ διαχειρίζεται ένα οιονεί μονοπώλιο αναφορικά με τη μετάδοση έργων συμφωνικής μουσικής από ραδιοφώνου και όταν, δεύτερον, η ΕΡΤ διαθέτει συχνότητες για τη μετάδοση άλλων μουσικών ειδών, τα οποία όμως μεταδίδονται από τους άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.

Σύσταση τρίτη: Κατά το πρότυπο των δημόσιων ραδιοφωνικών σταθμών αναφοράς η ΕΡΤ πρέπει να παράσχει στο Τρίτο Πρόγραμμα τα τεχνικά μέσα ώστε ο ιστότοπος του προγράμματος να παρέχει σε διαρκή ροή στους επισκέπτες του πληροφορίες για το υπό μετάδοση μουσικό έργο και επιπλέον αναλυτική ενημέρωση για κάθε εκπομπή, όχι μόνο ως προς το βιογραφικό του παραγωγού της αλλά και ως προς την συγκεκριμένο περιεχόμενό της. Ανάλογη πληροφόρηση πρέπει να παρέχεται και στις οθόνες της τηλεόρασης στη συχνότητα της ψηφιακής αναμετάδοσης του Τρίτου Προγράμματος.

Σύσταση τέταρτη: Είναι αναγκαίο το Τρίτο Πρόγραμμα να διαμορφώσει μία συγκεκριμένη στρατηγική που να είναι πράγματι τέτοια και όχι απλώς αποτύπωση των παρεχόμενων από τον σταθμό υπηρεσιών στους ακροατές του. Για τη διατύπωση της στρατηγικής πρέπει προηγουμένως να έχει γίνει μία μελέτη του διεθνούς αλλά και του εθνικού περιβάλλοντος του σταθμού και πρέπει εντός αυτού του περιβάλλοντος να έχουν τεθεί στόχοι, έστω και αν αυτοί οι στόχοι μπορεί να περιορίζονται μόνο στη διατήρηση των ακροατών του Τρίτου Προγράμματος. Και πρέπει τα μέσα που επιλέγονται για την επίτευξη των στόχων, όποιοι και αν είναι αυτοί, να βρίσκονται σε εύλογη συνάρτηση με αυτούς, να είναι δηλαδή πρόσφορα κατάλληλα και επαρκή για την επίτευξή τους. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει ο σταθμός να εξετάσει το σύνολο των εκπομπών που παράγει ώστε όλες να συνδέονται με τους στόχους του σταθμού, να εξετάζεται δε η ποιότητα των εκπομπών σε συνάρτηση με αυτούς και η απήχηση στο κοινό των εκπομπών ενόψει των στόχων που έχουν τεθεί.

Σύσταση πέμπτη: Καθώς το Τρίτο Πρόγραμμα παρέχει ένα δημόσιο αγαθό υπό καθεστώς οιονεί μονοπωλίου, κάτι που το διακρίνει από τους λοιπούς μουσικούς και ενημερωτικούς σταθμούς της δημόσιας ραδιοφωνίας, οι πομποί αναμετάδοσης και οι δημόσιοι πόροι που διατίθενται σε αυτό πρέπει να είναι σαφώς διακριτά από ό,τι διατίθεται για τους λοιπούς σταθμούς. Οι χρηματικοί πόροι δεν πρέπει να είναι κατώτεροι ενός στοιχειώδους ορίου που μαρτυρεί αδιαφορία της ΕΡΤ για την εξαιρετική αποστολή του Τρίτου Προγράμματος στο πλαίσιο της δημόσιας ραδιοφωνίας. Στο ίδιο πλαίσιο, πρέπει να εξετασθεί η αναγωγή του Τρίτου Προγράμματος μαζί με τα μουσικά σύνολα, σε μια ξεχωριστή Γενική Διεύθυνση, διαχειρίστρια του οιονεί μονοπωλίου, με δικό της οικονομικό προϋπολογισμό, τον οποίο θα διαχειρίζεται ο εκάστοτε καλλιτεχνικός Γενικός Διευθυντής.

Σύσταση έκτη: Η λειτουργία ενός πολιτισμικού ραδιοφώνου λόγου για το βιβλίο, το θέατρο και άλλα παρόμοιου είδους εμπορεύσιμα πολιτισμικά αγαθά θα

τονώσει την εθνική παραγωγή προς όφελος της εθνικής οικονομίας. Συγχρόνως η μετάδοση θεατρικών έργων είτε ολόκληρων είτε σε συνέχειες καθώς και διασκευασμένων θεατρικών μυθιστορημάτων κατά το πρότυπο ξένων ραδιοφωνικών σταθμών αναφοράς και ιδίως του BBC Radio 4 extra, αφενός μεν θα παρείχε στο κοινό υψηλής ποιότητας εκπομπές θεατρικού χαρακτήρα ενώ συγχρόνως θα παρείχε τη δυνατότητα σε νέους καλλιτέχνες να παράσχουν αμειβόμενες υπηρεσίες στη δημόσια ραδιοφωνία.

Σύσταση έβδομη: Η ιδέα της προστιθέμενης αξίας του σταθμού αυτού ενόψει του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος και της τεράστιας προσφοράς συμφωνικής μουσικής μέσω του διαδικτύου που υφίσταται πλέον, πρέπει να κυριαρχήσει στην αντίληψη των υπευθύνων του σταθμού, ώστε να καταστεί λυσιτελής και αποτελεσματική η λειτουργία του ως δημόσιου ραδιοφωνικού σταθμού στο νέο περιβάλλον που δημιουργήσε το διαδίκτυο.

Η παρούσα έκθεση προετοιμάστηκε και συντάχθηκε από τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Τμήματος Ελέγχων Ι Ιωάννη Σαρμά, με την επικουρία του Εισηγητή Ανδρέα Σώκου, μέλους του Τμήματος και των υπαλλήλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου Σοφίας Κετζετζόγλου και Κυριακής Μαστραγγελοπούλου, ελεγκτή στην Υπηρεσία Επιτρόπου στον Τομέα Βουλής των Ελλήνων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, αρμόδιας για τον έλεγχο της ΕΡΤ ΑΕ.

Υιοθετήθηκε σε σχέδιο κατά την από 13.12.2022 Συνεδρίαση του Τμήματος Ελέγχων Ι και διαβιβάστηκε στην Προεδρία της Κυβέρνησης και στην ΕΡΤ.

Οι απόψεις της ΕΡΤ περιήλθαν στο Ελεγκτικό Συνέδριο με τα 960/18.11.2022 και 85/26.1.2023 έγγραφα του Προέδρου του ΔΣ (Παράρτημα).

Η τελική έκθεση συζητήθηκε ενώπιον του Τμήματος Ελέγχων Ι, αποτελούμενου από τους Ιωάννη Σαρμά, Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Τμήματος, Βιργινία Σκεύη και Κωνσταντίνο Εφεντάκη, Συμβούλους, Ειρήνη Λιάσκα και Νικόλαο Σπανάκη, Παρέδρους, και εγκρίθηκε κατά την από 30.1.2023 Συνεδρίαση του Τμήματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

EPT

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Διευθύνων Σύμβουλος

Αγία Παρασκευή, 18 Νοεμβρίου 2022
Αριθμ. Πρωτ. **960**

Προς
τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου
κ. Ιωάννη Δ. Σαρμά

Αξιότιμε κ. Πρόεδρε

σε απάντηση του υπ' αριθμ. 60186/27.10.2022 εγγράφου σας και του σχεδίου της σχετικής έκθεσης ελέγχου για την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του Τρίτου Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, παρακαλούμε βρείτε συνημμένα, τις απαντήσεις του αρμόδιου Γενικού Διευθυντή Τεχνολογίας & Λειτουργίας Μέσων της EPT Α.Ε.

Οι απαντήσεις του κ. Γιάννη Βουγιουκλάκη αναδεικνύουν δυστυχώς τα διαχρονικά προβλήματα του απαρχαιωμένου δικτύου πομπών ραδιοφωνίας FM της EPT. Όπως θα διαπιστώσετε διατρέχοντάς τες, ο υπάρχων εξοπλισμός όχι μόνον δυσχεραίνει, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις αποδεικνύεται εντελώς ανεπαρκής για την ραδιοφωνική κάλυψη της χώρας μας, γεγονός που αναιρεί την εκ του νόμου απορρέουσα υποχρέωση της EPT, να παρέχει καθολική δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες της από το σύνολο των κατοίκων της Ελληνικής Επικράτειας.

Όπως πιθανώς γνωρίζετε, με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον, αλλά και την αυτονομία εθνική αποστολή της, η EPT ήδη έχει προχωρήσει στη διαδικασία προμήθειας νέων ραδιοφωνικών πομπών οι οποίοι προορίζονται για την αντικατάσταση των αντίστοιχων παλαιάς τεχνολογίας που υπολειμματούν, καθώς και για την εγκατάσταση νέων σε θέσεις που εκχωρούνται στην EPT σύμφωνα με τον ισχύοντα χάρτη Συχνότητων.

Ευκαιρίας δοθείσης, επιτρέψτε μου να επισημάνω ότι η προμήθεια των πομπών αυτών, η οποία πρόκειται να συζητηθεί από το σεβαστό Ελεγκτικό Συνέδριο την προσεχή Δευτέρα 21.11.2022, αποτελεί τη μοναδική θεραπεία στο χρονίζον αυτό πρόβλημα το οποίο δεν αφορά βέβαια μόνον την EPT, αλλά πρωτίστως το σύνολο των Ελλήνων πολιτών.

Θα ήθελα τέλος να σας ενημερώσω ότι η τόσο χρήσιμη -για την EPT- έκθεση έρευνας που εκπόνησε το Ελεγκτικό Συνέδριο για το Τρίτο Πρόγραμμα συνέπεσε χρονικά με ένα ακόμη βήμα που δρομολογούμε εδώ και μήνες στην κατεύθυνση ενίσχυσης του πολιτιστικού μας προγράμματος: Την δημιουργία ενός εντελώς νέου ραδιοφωνικού σταθμού αποκλειστικά κλασικής μουσικής με την ονομασία Maestro το οποίο θα εκπέμπεται πολύ σύντομα μέσω διαδικτύου από την νέα ψηφιακή μας πλατφόρμα Ert-echo.

Παραμένω στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε επιπλέον διευκρίνιση.

Με τιμή

Κωνσταντίνος Ζούλας
Πρόεδρος Δ.Σ.

Λεωφόρος Μεσογείων 432, 15342, Αγία Παρασκευή, Αθήνα, Ελλάδα
Τ: 210 60 92 525 - 28, managingdirector@ert.gr
www.ert.gr

1 / 1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ Α.Ε.
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΕΣΩΝ

Αγ. Παρασκευή, 17/11/2022
Αρ. πρωτ.: 2022/436

Προς

Προέδρο του Δ.Σ. της ΕΡΤ, ασκοντα καθήκοντα Διευθύνοντος Συμβούλου

Θέμα: «ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΕΣΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ»

Σχετικό έγγραφο

Το με αρ.πρωτ.60186/27.10.2022 έγγραφο του Ελεγκτικού Συνεδρίου με θέμα: «ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ : Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος της Ραδιοφωνίας της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. ως προς την εκπλήρωση των πολιτιστικών σκοπών που αυτό οφείλει να υπηρετεί;».

Παρατηρήσεις επί του κειμένου «ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ : Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος της Ραδιοφωνίας της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. ως προς την εκπλήρωση των πολιτιστικών σκοπών που αυτό οφείλει να υπηρετεί;» και συγκεκριμένα :

- ✓ Εισαγωγή 2(α) σελ. 5
- ✓ Το ερωτηματολόγιο του ελέγχου 28 (γ) σελ.15
- ✓ II.σελ.28
- ✓ II.53 σελ.28

Η μετάδοση του 3^{ου} Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστη από τα προβλήματα που υφίστανται όλα τα μεταδιδόμενα ραδιοφωνικά προγράμματα της ΕΡΤ διαμέσου του υφιστάμενου δικτύου πομπών σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Συνοπτικά τα προβλήματα του δικτύου πομπών ραδιοφωνίας FM της ΕΡΤ παρατίθενται ως ακολούθως:

- Η ΕΡΤ είναι υποχρεωμένη να συμμορφωθεί με τις τεχνικές απαιτήσεις ,τα σημεία εκπομπής και τις συχνότητεςλειτουργίας που της εκχωρούνται με τον Χάρτη Συχνότητων Ραδιοφωνίας

ανά νομό που βρίσκεται σε ισχύ σήμερα. Ο χάρτης συχνότητων αυτός όμως δεν εκχωρεί στην ΕΡΤ συχνότητες ανά θέση εκπομπής για όλα τα παραγόμενα από την ΕΡΤ ραδιοφωνικά προγράμματα. Υπάρχουν θέσεις εκπομπής που εκχωρούνται στην ΕΡΤ π.χ. 5 συχνότητες εκπομπής αλλά υπάρχουν και άλλες θέσεις εκπομπής που εκχωρούνται 3 ή ακόμα και 2 συχνότητες μόνο. Κατόπιν αυτού, η ΕΡΤ καλείται να επιλέξει ποια από τα ραδιοφωνικά προγράμματα που παράγει θα μεταδοθούν από την συγκεκριμένη θέση και ποια όχι. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι ακροατές της καλυπτόμενης περιοχής να στερούνται μέρους του συνόλου των ραδιοφωνικών προγραμμάτων της ΕΡΤ και να υστερούν σε σχέση με τα προγράμματα που έχουν στην διάθεση τους να ακούσουν ακροατές άλλων περιοχών. Πιθανή λύση αυτού του θέματος θα ήταν η επικαιροποίηση του Χάρτη συχνότητων ραδιοφωνίας FM, εκχωρώντας και νέες πρόσθετες συχνότητες ανά θέση στην ΕΡΤ.

- Ο αριθμός των θέσεων εκπομπής και τα τεχνικά χαρακτηριστικά που ορίζονται στον Χάρτη Συχνότητων ,όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αφήνουν μεγάλες εδαφικές περιοχές της Ελλάδας χωρίς ραδιοφωνική κάλυψη. Για παράδειγμα στα Δωδεκάνησα δεν ορίζονται παρά μόνο δύο θέσεις εκπομπής για την ΕΡΤ, Άξονας Ρόδου και Κω, αφήνοντας χωρίς θέσεις εκπομπής για την ΕΡΤ τα υπόλοιπα νησιά π.χ. Καστελόριζο ,Αστυπάλαια κλπ. Πιθανή λύση για αυτό το ζήτημα θα ήταν η επικαιροποίηση του Χάρτη συχνότητων ραδιοφωνίας FM, προσθέτοντας νέες θέσεις εκπομπής και παραχωρώντας δυνατότητα εκπομπής με μεγαλύτερη ισχύ για τις υφιστάμενες θέσεις. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα την ευχερέστερη λήψη των προγραμμάτων της ΕΡΤ στις παραμεθόριες περιοχές, ειδικά της Δυτικής Πελοποννήσου, του Έβρου και των Δωδεκανήσων που μαστίζονται από παρεμβολές από γειτονικά κράτη.
- Η ΕΡΤ συμμορφούμενη με τελεσίδικη δικαστική απόφαση διέκοψε την λειτουργία του Κέντρου Εκπομπής Σαντορίνης. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το έλλειμμα ραδιοκάλυψης και για το 3^ο Πρόγραμμα , όπως και στο κείμενο σας αναφέρεται, της περιοχής των Κυκλάδων και της Βόρειας Κρήτης. Επίσης, η ΕΡΤ αναγκάστηκε λόγω κόστους να διακόψει την λειτουργία του Κ.Ε. Παγγαίου ,νομού Καβάλας. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το έλλειμμα ραδιοκάλυψης και για το 3^ο Πρόγραμμα , της ευρύτερης περιοχής των νομών Δράμας, Καβάλας, Σερρών και Ξάνθης. Πιθανή λύση για το θέμα αυτό, θα ήταν η επικαιροποίηση του Χάρτη συχνότητων ραδιοφωνίας FM, προσθέτοντας νέες θέσεις εκπομπής στις περιοχές που κάλυπτε το Κ.Ε. Παγγαίου και το Κ.Ε. Σαντορίνης με εκχωρούμενες στην ΕΡΤ συχνότητες για όλα τα παραγόμενα ραδιοφωνικά της προγράμματα.

- Οι πομποί ραδιοφωνίας που είναι εγκατεστημένοι και λειτουργούν στα Κέντρα Εκπομπής Ραδιοφωνίας της ΕΡΤ είναι παλαιάς τεχνολογίας και λειτουργούν αδιάληπτα, στην πλειονότητα τους, τα τελευταία είκοσι έτη τουλάχιστον. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε συνεχώς μειούμενη ραδιοφωνική κάλυψη των καλυπτόμενων περιοχών λόγω λειτουργίας των πομπών αυτών εκτός τεχνικών προδιαγραφών ισχύος σήματος εξόδου. Η ΕΡΤ έχει ήδη προβεί στις χρονοβόρες διαδικασίες προμήθειας που απαιτούνται για τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση του υφιστάμενου δικτύου πομπών. Ο διαγωνισμός προμήθειας των πομπών αυτών βρίσκεται στο τελικό στάδιο έγκρισης της διαδικασίας προμήθειας από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Παρατηρήσεις επί του κειμένου «ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ : Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος της Ραδιοφωνίας της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. ως προς την εκπλήρωση των πολιτιστικών σκοπών που αυτό οφείλει να υπηρετεί;» και συγκεκριμένα:

✓ II.54 σελ. 29

Οι κύριες περιοχές ραδιοκάλυψης από τα κέντρα εκπομπής ραδιοφωνίας της ΕΡΤ, για όλα τα ραδιοφωνικά της προγράμματα, αφορούν μέρη της Ελληνικής Επικράτειας και μόνο. Εάν παρόλα αυτά υπάρχουν περιοχές γειτονικών χωρών που είναι κοντινές σε απόσταση και βρίσκονται στην ίδια κατεύθυνση με τις ελληνικές περιοχές που καλύπτονται ραδιοφωνικά από τα κέντρα εκπομπής είναι αναπόφευκτο ότι θα έχουν την δυνατότητα λήψης του ραδιοφωνικού σήματος της ΕΡΤ. Για να γίνει αυτό βέβαια θα πρέπει η συχνότητα που εκπέμπεται το 3^ο Πρόγραμμα, καθώς και τα υπόλοιπα προγράμματα της ΕΡΤ, να είναι διεθνώς κατοχυρωμένη έτσι ώστε να μην υφίσταται παρεμβολές από τοπικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς των μεγάλων αυτών πόλεων που αναφέρονται εδώ, δηλαδή της Σμύρνης και των παραλίων της Μικράς Ασίας. Δυστυχώς, όπως αναφέρεται και παραπάνω, η ισχύς λειτουργίας των πομπών ραδιοφωνίας της ΕΡΤ είναι σαφώς μειωμένη λόγω γήρανσης των πομπών, γεγονός που δεν συμβαίνει με τις εγκαταστάσεις και τους πομπούς γειτονικών κρατών που εκπέμπουν στις περιοχές αυτές σε γειτονικές, εάν όχι στις ίδιες, με της ΕΡΤ συχνότητες. Όσον αφορά την ραδιοκάλυψη στην Νότια Ρόδο είναι η μειωμένη ισχύς λειτουργίας του πομπού του 3^{ου} Προγράμματος και η μορφολογία του εδάφους που δεν επιτρέπει την ραδιοκάλυψη της περιοχής από το κέντρο εκπομπής του Άξονα Ρόδου, που είναι και το μόνο που εκχωρείται στην ΕΡΤ στην Ρόδο σύμφωνα με τον ισχύοντα Χάρτη Συχνοτήτων. Εάν ο Χάρτης συχνοτήτων εκχωρούσε στην ΕΡΤ και

άλλο σημείο εκπομπής στην περιοχή αυτή (π.χ. στον Γέρακα Ρόδου) τότε η περιοχή αυτή δεν θα υστερούσε σε ραδιοκάλυψη.

Παρατηρήσεις επί του κειμένου «**ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ : Πόσο αποτελεσματική είναι η λειτουργία του Τρίτου Προγράμματος της Ραδιοφωνίας της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. ως προς την εκπλήρωση των πολιτιστικών σκοπών που αυτό οφείλει να υπηρετεί;**» και συγκεκριμένα :

✓ **Μέρος Τρίτο, Συμπεράσματα και Συστάσεις, Σύσταση δεύτερη, σελ. 49**

Η ΕΡΤ έχει ήδη προχωρήσει την διαδικασία προμήθειας νέων πομπών. Μετά την έγκριση της προμήθειας από το Ελεγκτικό συνέδριο και την υπογραφή των συμβάσεων προμήθειας των πομπών, η ΕΡΤ θα προχωρήσει σε αντικατάσταση όλων των πομπών ραδιοφωνίας παλαιάς τεχνολογίας που υπολειτουργούν στο δίκτυο ραδιοφωνίας σήμερα, καθώς και σε εγκατάσταση πομπών σε νέες θέσεις που της εκχωρούνται με τον ισχύοντα Χάρτη Συχνότητων και δεν έχει γίνει εγκατάσταση πομπών ραδιοφωνίας FM τα τελευταία 20 έτη. Εάν δεν εκχωρηθούν όμως από τις αρμόδιες Ελληνικές Αρχές επιπλέον συχνότητες λειτουργίας πομπών ανά θέση εκπομπής θα κληθεί η ΕΡΤ πάλι να επιλέξει ποιο πρόγραμμα θα αποκλειστεί από τους ακροατές στις καλυπτόμενες περιοχές. Τα ραδιοφωνικά προγράμματα της ΕΡΤ που εκπέμπονται πανελλαδικά από τους πομπούς ραδιοφωνίας FM της ΕΡΤ σήμερα είναι το Πρώτο Πρόγραμμα με 36 πομπούς, το Δεύτερο Πρόγραμμα με 40 πομπούς, το Τρίτο Πρόγραμμα με 23 πομπούς, η ΕΡΑ ΣΠΟΡ με 36 πομπούς, το ΚΟΣΜΟΣ με 6 πομπούς και τα τοπικά προγράμματα της ΕΡΑ με 47 πομπούς.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ &

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΕΣΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΓΙΟΥΚΛΑΚΗΣ

Αγία Παρασκευή, 26 Ιανουαρίου 2023

Αριθμ. Πρωτ. 85

Προς
τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου
κ. Ιωάννη Δ. Σαρμά

Αξιότιμε κ. Πρόεδρε

σε απάντηση του υπ' αριθμ. 273/03.01.2023 εγγράφου σας και του επικαιροποιημένου σχεδίου της σχετικής έκθεσης ελέγχου για την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του Τρίτου Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, θα ήθελα να σας ενημερώσω ότι η αρμόδια Γενική Διεύθυνση Τεχνολογίας & Λειτουργίας Μέσων της ΕΡΤ Α.Ε. δεν είχε επιπλέον παρατηρήσεις -πέραν των αρχικών της- όπως θα διαπιστώσετε και από το συνημμένο ηλεκτρονικό μήνυμα.

Επιπλέον θα ήθελα να σας ενημερώσω ότι η ΕΡΤ είναι σε αναμονή της καθαρογραφής της θετικής απόφασης που έχει ήδη λάβει το αρμόδιο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου με την οποία εγκρίθηκε η σύμβαση για την προμήθεια των νέων ραδιοφωνικών πομπών οι οποίοι θα αντικαταστήσουν τους αντίστοιχους παλαιάς τεχνολογίας και θα αναβαθμίσουν τόσο την ποιότητα του σήματος, όσο και το εύρος της κάλυψης του Τρίτου Προγράμματος στην Ελληνική Επικράτεια.

Κλείνοντας, θα ήθελα με χαρά να σας ενημερώσω για τη λειτουργία του νέου μας διαδικτυακού ραδιοφωνικού σταθμού **Maestro**, που εκπέμπει αποκλειστικά κλασική μουσική, όπως και για τη δημιουργία της νέας ψηφιακής μας πλατφόρμας **Ertecho.gr** που περιλαμβάνει όλα τα ραδιόφωνα της ΕΡΤ.

Επιπρόσθετα, τέλος, με την ευκαιρία αυτής της επικοινωνίας, να σας απευθύνω μια πρόσκληση στην ΕΡΤ. Θα ήταν μεγάλη χαρά και τιμή μου να επισκεφτείτε το Ραδιομέγαρο της Αγίας Παρασκευής, οπότε το επιτρέπει ο χρόνος σας και να σας ξεναγήσω στους χώρους της τηλεόρασης, της ραδιοφωνίας, των Μουσικών Συνόλων και βέβαια του πολύτιμου Αρχείου της.

Παραμένω στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε επιπλέον διευκρίνιση.

Με τιμή

Κωνσταντίνος Ζούλας
Πρόεδρος Δ.Σ.